

2021 őszi

MADÁRTÁVLAT

MADÁRGYŰRÜZÉS

4 Madárgyűrűző állomások Magyarországon XI. – Idén tízéves a Hortobágyi Vonuláskutató Állomás

ÉLETUTAK

8 Beszélgetés Bank Lászlóval, az MME 2017-ben nyugdíjba vonult, de azóta is aktív munkatársával

MADÁRTAN

14 Társbértők és albértők a hazai nádi gémtelpeken, sirálykolóniákban

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

18 Hírek, érdekességek

HÍREK

24 MME-hírek: 2021. április–június

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

30 Érdekes madárfészkelések

MADÁRGYŰRÜZÉS

34 Érdekes madármegkerülések

FAUNISZTIKA

38 Érdekes madármegfigyelések

BIRDLIFE

41 NATURAMA – BirdLife Burkina Faso

43 Csipogó

fotó: Orbán Zoltán (a felvétel 2009.12.05-én készült)

Egy ország példaképe az idén 90 éves Schmidt Egon – jó egészséget Egon bácsi!

MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXVIII. évf. 3. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet „A madárbarát Magyarországot!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004; Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018; Orbán Zoltán 2012, 2018–

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Bodnár Katalin, Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Bányai Lászlóné és Skrionya Barbara

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: Korrekt Nyomdaipari Kft.

FELELŐS VEZETŐ: Barkó Imre ügyvezető igazgató

ISSN 1217-7156

A címlapon: Jégmadár (fotó: Frank István)

Köszönjük a birdphotography.hu madár- és természetfotókkal nyújtott segítségét!

PÉLDAKÉPEK

Július végén meghívást kaptam, hogy vegyek részt a helyi csoportunk által szervezett Börzsönyi Ornitológiai és Természetvédelmi Tábor negyvenéves évfordulójának ünnepségén. Nagy örömmel tettem eleget a kérésnek, több okból is. Amikor több mint harminc évvel ezelőtt elkezdett érdekelni a természetvédelem és különösen a madarak, egy alkalommal Nagymaros mellett táboroztunk, és egy nap látogatást tettünk az akkor már nagy múltra visszatekintő táborba. Azóta többször volt alkalmam ellátogatni oda, de mindig nagy izgalommal pörgettem végig a tábornaplókat, és találtam meg az 1990 augusztusában írt bejegyzést. A tábor azóta is folyamatosan működik, és gyerekek ezreit fogadta és vezette be a természet rejtelmeibe. Azok, akik ezt a táborot és sok másikat szerveztek és szerveznek a mai napig országszerte – például Ócsán, Sumonyban vagy Fenékpusztán, hogy csak a legrégebbieket említssem –, mindezt önzetlen elhivatottságból tették és teszik. Ők példaképek lehetnek a ma embere számára, mert olyan értékekről tesznek tanúbizonyságot, amelyeket nagyon meg kell becsülni: kitartás, elszántság, alázat, önfeláldozás és a természet végtelen szeretete kell ehhez a munkához. Végül, de nem utolsósorban szinte kivétel nélkül mindenki önkéntesen áldozta fel évtizedeken át a szabadidejét a táborok működtetésére – gyakorlatilag az életét tette fel az ügyre.

Szerencsésnek mondhatjuk magunkat, mert egyesületünkben mindmáig nagyon sok példakép tevékenykedik, akiktől tanulhatunk, tanulhatnak a mai fiatalok. Reméljük, hogy ez a kitartás a későbbi generációkra is jellemző lesz. Én személyesen is nagyon szerencsésnek érzem magam, mert a munkám során alkalmam nyílt sok olyan példaképpel együtt dolgoznom, akiket gyerekkoromban messziről csodáltam, és akiktől később sok mindent megtanulhattam. Ők adtak számomra megújuló lendületet, erőt és bölcsességet ahhoz, hogy mindennap felkeljek, és tegyem a dolgomat a közös ügyünk érdekében. Egy közösségnek szüksége van példaképekre, különösen, ha egy olyan nemes, de egyben nehéz ügyért küzd, mint a természet és a madarak védelme. Köszönjük nektek, és kívánunk sok erőt és egészséget a következő évtizedekre! És kívánjuk azt, hogy példátokon felbuzdulva sok új példakép nevelkedhessen fel egyesületünk berkeiben.

Halmos Gergő
ügyvezető igazgató

MADÁRGYŰRÜZŐ ÁLLOMÁSOK MAGYARORSZÁGON XI.

IDÉN TÍZÉVES A HORTOBÁGYI VONULÁSKUTATÓ ÁLLOMÁS

[ALAPÍTVÁ: 2011]

A Hortobágyi Nemzeti Parkban az 1973-as megalapítás óta nem folyt rendszeres gyűrzéses madárvonulás-kutatás, amely Európa egyik legfontosabb madárélőhelyén ennek kapcsán óriási fehér foltot hagyott. Ismerve a nemzeti park három kontinens madárvonulásában betöltött jelentős szerepét, az állomás nemcsak hatalmas információgyűjtési potenciállal rendelkezik, melyből nemzetközi szinten is új eredmények várhatók, de diákok, hallgatók, a madárgyűrzés iránt érdeklődő természetjárók seregét is vonzani tudja.

A HORTOBÁGYI-HALASTAVI BEMUTATÓTERÜLET

A vizes élőhelyek a 19. században, a Tisza szabályozása után az Alföld tekintélyes részén, így a Hortobágyon is elveszítették a csapadékvízen kívüli természetes vízutánpótlásukat. A mezőgazdaságban is számos negatív következménye jelentkezett a folyószabályozásnak, így egy újabb program keretében néhány évtizeddel később az Alföldön jelentős halastó-, rizs-telep- és öntözött gyeprendszer kiépítését kezdték meg. Ekkor létesítettek halastavakat a Hortobágyon mintegy hatezer hektáron, melyek közül a Hortobágyi-halastó (más néven Öregtavak) kialakítása már az első világháborúban megkezdődött körülbelül kétezer hektáros területen. A tórendszer kiépítése hosszasan elhúzódott, csak az 1970-es évek elején fejeződött be. A Hortobágyi-halastavat a Hortobágy legszíkesebb, gazdálkodási szempontból legértékesebb területén, az úgynevezett Csúnya-földön alakították ki körtöltéses módszerrel, azaz a mélyebb fekvésű szikes laposokat gátakkal vették körbe. Jelenlegi ismereteink szerint ezek a területek természetvédelmi szempontból a Hortobágy legértékesebbjei közé tartozó szikes kopárok, szikes laposok voltak. A gátakat részben orosz hadifoglyokkal emeltették. A tórendszer eredetileg tizenhét medencéből állt, jelenleg – gátszakadások és egyes kisebb, elnádásodott tavak művelésből való kivonása révén – tíz tó üzemel. A tavak feltöltőcsatornáját, amely a Nyugati-főcsatornából ágazik ki, a halastavak kialakításával párhuzamosan építették meg.

Amint kialakították a halastavakat, egyes szikes vízállások területe jelentősen csökkent, míg mások meg is szűntek, mint a

← Hortobágyi-halastó 6-os tó júliusban (fotó: Kovács Gábor)

A Hortobágyi Vonuláskutató Állomás gyűrzőháza (fotó: Koczka András)

Zoltán-fenek, Nagy-fenek, Matyó-fenek, Ludas-rét és Vince-fenek. A Tonnás-csatorna (halastavi lecsapolócsatorna) megépítésével jelentősen romlott a Pap ere és a Hosszú-fenek vízellátása, valamint a környező Máta-pusztta vízháztartása is. Később a Hortobágyi-halastó a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (HNPI) kezelésébe került, és ettől az időszaktól kezdve számíthatjuk az extenzív, természetkímélő halászat kezdetét. Ezzel párhuzamosan alakította ki a HNPI a Hortobágy-halastavi tanösvényt, majd 2006-ban a terület ökoturisztikai célú bemutatását szolgáló kisvasutat adott át.

A Hortobágyi-halastó az 1973-as megalakulása óta a nemzeti parkhoz tartozik. A tavak területe emellett szerepel a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyek úgynevezett ramsari jegyzékén, fontos madárélőhely (IBA-terület), a világörökség része, valamint európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű, úgynevezett Natura 2000-es terület. Jelenleg több élőhely-rekonstrukciós terület is található az öreg-tavi élőhelyen.

A KIEMELKEDŐ MADÁRTANI ÉRTÉK

A hortobágyi halastavak fő természetvédelmi értékét a madarak adják. A Magyarországon eddig megfigyelt 424 madárfaj közül 320 faj itt is előkerült. Kiemelkedően fontosak a gémtelepek, ahol külön megemlíthető az ingadozó állományú, ritka batla költése. A déli elterjedésű fülemülesítke hazai állományának egyik súlypontja is a hortobágyi mocsarakban található, és a halastavakon is több tucat pár költ. A tórendszer költő fajok adta jelentőségét megközelíti az átvonulóké. A területen észak-déli irányban öt kilométer hosszan elnyúló központi

Az állomáshoz közeli mocsárrét-rekonstrukció (fotó: Koczka András)

A nádas hálóállás ellenőrzése (fotó: Koczka András)

A partifecskek kutatása is kiemelt program (fotó: Molnár Márton)

gát fűzesei, bodzásai kiemelt szerepet játszanak az énekesmadarak vonulásában, így az állomás kiváló potenciállal rendelkezik.

A HORTOBÁGYI VONULÁSKUTATÓ ÁLLOMÁS

A Hortobágyi-halastavi tanösvény középső gátjának jobb oldalán, a teletető tavak szomszédságában található az állomás, ahol elsősorban énekesmadarak tudományos célú befogása történik a pallósorok mentén felállított függőhálók segítségével. A létesítményt a HNPI a „Daruvonulás a Hortobágyon” című európai uniós pályázat keretén belül valósította meg. A munka 2011-ben indult, kiépült a pallórendszer, a hálóállások, a gyűrűzők és segítők számára hasznos, kényelmes szálláshely. 2018-ban a „Komplex ökoturisztikai fejlesztés a Hortobágyi Nemzeti Parkban” című projekt részeként európai uniós támogatással megtörtént a gyűrűzőközpont és a pallósorok felújítása, a szálláshely férőhely-kapacitásának növelése, új hálók beüzemelése.

Az állomás alapfeladatának tekinti, hogy a hazai és nemzetközi vonuláskutató állomások működési rendszerébe integrálódva részt vegyen a fészkelő és vonuló énekesmadarak állományváltozásainak, illetve vonulási stratégiáinak kutatásában, melynek számos, a hazai természetvédelem számára is fontos hozadéka van. Az alapfeladathoz egy ökoturisztikai program is kapcsolódik.

Hazánkban számos olyan madártani kutatási program folyik, melyek kiterjesztenék tevékenységüket a Hortobágyra, így kapcsolódva be az állomás munkájába. Ezek lényeges eleme,

hogy a meglévő eszközökkel és munkatársakkal dolgoznak, így integrálódásuk nem jelent további pénzügyi terhet. Az eddig jelentkezett programok a következők:

1. vegyes gémtelepeken fészkelő fajok (kis kárókatona, kanalasgém) színes gyűrűvel jelölése;
2. szerezsensirályok színes gyűrűs, illetve sztyeppi és dankasirályok hagyományos jelölése;
3. kakukk-nádirigó és kakukk-cserregő nádiposzta költésparazitizmus vizsgálata;
4. a klímaváltozás hatásai az énekesmadarak állományváltozásaira és vonulási stratégiáira.

MADÁRGYŰRÜZÉSI ÉRDEKESSEGEK

Alighogy 2011 tavaszán beindult a vonuláskutatók munkája, nem sokra rá már fenyősármány került a hálóba. A ritkaságok szépen követték a példáját: 2013-ban a faunaúj kis geze, 2015-ben rozsdás nádiposzta, majd 2016-ban vándorfűzike lábára került gyűrű.

A gyűrűzéssel eltöltött napok és természetesen a fogások száma is évről évre emelkedett. Míg az első évben épp csak meghaladta a kétezret a gyűrűzések száma, pár év múlva ez a szám meghaladta az ötezret. 2016-tól már állomásként üzemelve folytatódott a munka, azóta közel húszezer adat került a TRINGA adatbázisába. Szintén 2016-ban volt az első határon túli megkerülésünk egy Vajdaságban visszafogott barkóscinege kapcsán, majd egy ugyanebben az évben gyűrűzött énekesrigó került meg 2834 kilométerrel távolabb, az oroszországi Jekatyerinburg térségében. Kiemelkedő számban fogunk be

Vörösvércse-fióka gyűrűzése

Molnár Márton és segítői

Szilágyi Attila bemutató gyűrűzést tart

Az egyik gyűrűzőtábor résztvevői (fotó: Koczka András)

kékbegyeket, volt olyan általunk gyűrűzött példány, amelyet a spanyolországi Sevilla közelében fogtak vissza 2018-ban.

A kezdetektől fogva sikeresen zajlanak a CES-gyűrűzések (állandó ráfordítású gyűrűzés a költő állomány monitorozására – a szerk.), amely a tavalyi év pandémiás helyzete után idén már zavartalanul zajlott le a kilenc, jelöléssel töltött nap.

SZEMLÉLETFORMÁLÁS

A HNPI mindig is kiemelt figyelmet szentelt a környezeti nevelési tevékenységeknek, a természetvédelem és a kutatás népszerűsítésének, melyben az állomásnak is fontos szerep jut. 2014-ben lezajlott az első, MME-vel közös szervezésű gyűrűzőtábor, melyet azt követően minden évben megtartottunk, a nagy érdeklődésre való tekintettel 2016-tól már évi két alkalommal. Szoros kapcsolatot ápolunk a Debreceni Egyetemmel, gyakoronokok, ifjú kutatók, terepgyakorlatok rendszeres terepe a bemutatóterület és az állomás. A gyűrűzőtáborok mellett rendszeresek a bemutató jellegű madárgyűrűzések,

Hortobágyi-halastó 6-os tava (fotó: Kovács Gábor)

ahol a diákok és kísérőik vagy az egyéni látogatók testközelből ismerkedhetnek meg a madarakkal. A halastavak közötti gátakon énekesmadár-odúk kihelyezésével erősítjük az odúlakó madarak állományát, melyek ellenőrzése, takarítása szintén az oktatás része lehet.

JÖVŐNK

Tekintve, hogy kiemelten fontosnak tartjuk a keleti országrészben történő rendszeres, protokoll szerint működő vonuláskutatói tevékenységet, sajnálatos, hogy az utóbbi időben egyre gyakrabban kell szembenéznünk a működést veszélyeztető kapacitáshiánnyal. Önkénteseinknek térítésmentes, komfortos szállást, nemzeti parki VIP-belépőjegyet, logisztikai segítséget tudunk biztosítani. Ezúton is szeretnénk jelezni, hogy továbbra is szívesen látjuk az önkéntes gyűrűzőket, lehetőségeink szerint segítjük munkájukat. Nagyon reméljük, hogy közös összefogással a továbbiakban még rengeteg adatot tudunk majd gyűjteni a madártan számára.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Hosszú lenne felsorolni mindazokat, akik tevékenyen részt vállaltak és a mai napig is részt vállalnak a Hortobágyi Vonuláskutató Állomás munkájában, de ki kell emelni olyan – a gyűrűzésekben oroszlánrészt vállaló – szakemberek munkáját, mint Szilágyi Attila, Molnár Márton vagy Hazafi Dorottya. Külön köszönet illeti a közel harminc „vendégyűrűzőt” és segítőt, akik az évek során nagy lelkesedéssel és szakmaisággal dolgoztak nálunk, és akik számtalanszor kivették részüket a környezeti nevelési feladatokból is. Köszönet illeti a Hortobágy Természetvédelmi Egyesületet is, amely mind anyagi forrásokkal, mind eszközökkel (hálók, stanglik, fogók stb.) és fizikai segítséggel is gördülékenyebbé tette a kutatási tevékenységet.

Koczka András
Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Fotók: Koczka András

„A kishitűség a kudarc bölcsője.”

BESZÉLGETÉS BANK LÁSZLÓVAL,

az MME 2017-ben
nyugdíjba vonult,
de azóta is aktív
munkatársával

– Mik voltak a legfőbb állomások, mérföldkövek az élete és karrierje során? Mikor és hogyan került kapcsolatba az egyesülettel?

– Kaposváron születtem egy munkáscsalád harmadik gyermekeként. Az egész rokonság dolgos kezű emberekből állt, ahol a családok gyarapodása nem ügyeskedés, mások átverése árán, hanem egymás segítése és folyamatos kemény munka eredményeként valósult meg. Ez a példa az egész életemet meghatározta.

Gyermekkoromat a várossal határos Toponáron (ma már Kaposvár egyik városrésze) töltöttem. Állandóan izgó-mozgó, nehezen kezelhető, égetően rossz gyerek voltam, ami sok problémával járt nemcsak számomra, de a belőlem embert faragni kívánó környezetem számára is. Azonban sok mindent elnéztek nekem, mert nem csak rosszra használtam az eszemet. Mindig voltak kreatív ötleteim, s ha kellett, megfogtam a munka végét, és tudtam a társaimat irányítani.

Falusi gyerek lévén a természettel már korán kapcsolatba kerültem. Óvodásként tavaszunként énekekkel köszöntöttük a fészkekbe visszatérő gólyákat (akkor még hét pár gólya költött az óvoda udvarának fenyőfáin), és a barátaimmal állandóan csatangoltunk a határban. Kis koromtól kezdve édesapám hajtójaként mindig résztvevője voltam az őszi-téli társas vadászatoknak. Egy ilyen vadászat emlékét, egy sörét nyomát ma is őrzöm a combomon, de az eltévedt sörétszem és időleges sántaságom sem szegte kedvemet. A következő hétvége – édesanyám legnagyobb rémületére – már ismét a vadászok között talált.

A madárvilággal való elkötelezettségem időpontjára mint meghatározó élményre pontosan emlékszem. Egyik barátom unszolására tizenkét éves koromban beiratkoztam a helyi könyvtárba. Az első látogatásom rögtön a természettudományos könyvek polcához vezetett. Találomra leemeltem egy könyvet, amely Vertse Albert Madárvédelem című könyve volt. Leültem vele az egyik asztalhoz, és attól a pillanattól kezdve megszűnt számomra a külvilág. Annyira belemélyedtem a könyv olvasásába, hogy a nyitvatartási idő végén a könyvtárosnak kellett megráznia, ideje lenne már hazamenni. E könyvtári élmény hatására, ha még nem is tudtam, de már éreztem,

hogy az életem valamilyen módon kapcsolódni fog a madárvédelemhez.

Erdész szerettem volna lenni, de 1968-ban az általános iskolai tanulmányaim befejezésekor valamiért kimaradt egy évfolyam az erdészeti szakközépiskolában, abban az évben nem volt felvétel. Így kerültem Pécsre, a Komarov Gimnázium és Szakközépiskola földmérő tagozatára. Megjegyzem, még ide is felvételizni kellett, százötvenöt jelentkező volt a harminchat helyre (három évvel később már alig tudták összevadászni az induló létszámot). Sohasem akartam földmérő lenni, ezért igazából nem is érdekelt nagyon a sulis. A harmadik-negyedik évben viszont megváltozott a hozzáállásom, valahogy ráéreztem a térképszítés szépségeire. Az érettségi után két héttel már munkába álltam. Húsz és fél évig a Pécsi Geodéziai és Térképészeti Vállalat alkalmazottjaként jártam az országot.

A földmérés mint szakmai feladat sok terepi munkát igényel. A legszebb az volt benne, hogy olyan területekre is eljutottam (például déli határsáv, Dráva mente), ahova az akkori viszonyok között más földi halandó ritkán tehetett be a lábát. Rengeteg emberrel találkoztam, jó iskola volt ez ahhoz, hogyan alakítsak ki kapcsolatot idegenekkel, hogyan találjam meg velük a közös hangot. Gyermekkoromtól kezdve mindig szerettem hallgatni az idős emberek történeteit, és a földmérés ideje alatt sem volt ez másképp. A munka utáni esti borozgatások alkalmával tárult ki a történelem, amely sokszor köszönőviszonyban sem volt azzal, amit nekünk korábban tanítottak.

A vállalatnál nagyon jó kollektívába kerültem, talán ezért is tartottam ki ott olyan hosszú ideig. A rendszerváltást követően azonban alapvetően megváltozott a helyzet. A kollektíva az elbocsátások miatt felbomlott, a hogyan tovább bizonytalansága miatt idegessé vált a légkör. Addigra a szakmai munka is elvesztette számomra a varázsát, ezért életem más irányt vett.

Az egyesületbe 1980-ban léptem be. Az MME megalakulását és munkáját a helyi sajtóban megjelent rövid híradások alapján korábban is nyomon követtem. Tag viszont mindaddig nem kívántam lenni, amíg nem volt lehetőségem aktív természetvédelmi munkát végezni. Belépésem idején erre már elérkezettnek láttam az időt. El kell mondanom azonban, hogy az első időszak nagy csalódás volt számomra. A tagsági igazolványom

készhezvétele után levelet küldtem a csoport akkori titkárának. Ebben a bemutatkozásom után részletesen leírtam, hogy mi-
ben tudnék segíteni. Levelemre nyolc hónap múlva kaptam egy fecnire írt, néhány soros választ, melyben csupán annyi állt, hogy mikor és hol tartja a csoport a klubnapjait. El is mentem a következő klubnapra. Ott nyolc-tíz ember ült egy hosszú asztalnál, és beszélgettünk a megfigyeléseinkről. Meg sem kérdezték, ki vagyok! A következő három-négy alkalommal is hasonló volt a helyzet. Óhatatlanul felvetődött bennem a kérdés: Hát ilyen egyesületbe léptem be?!

Később kiderült, hogy a csoport válságos időszakot élt át, gyakorlatilag vezetőség nélkül működött. A soron következő közgyűlésen a tagság új vezetőséget választott. Itt felvettem, hogy egy kérdőívvel kérdezzük meg a tagjainktól (a taglétszámunk akkor kilencven főt számlált), milyen feladatokban vennének részt szívesen. A közgyűlés a kérdőív felmérés lebonyolítását rám bízta, így munkához láttam. Úgy tűnik, a hozzáállásom szimpatikus volt a vezetőségnek, mert a következő közgyűlés a csoport alelnökévé választott. Ebbéli minőségemben a csoport operatív irányítását azóta is végzem, immár közel negyven éve.

Egyesületi munkám első tíz-tizenkét éve a tagsági bázis növelésének, a különböző programok kidolgozásának és megvalósításának, valamint a finanszírozási háttér megteremtésének jegyében telt el. Mindig azt vallottam, hogy a csoportot csak sok program képes eltartani, ezért is örültem a Kétéltű- és Hüllővédelmi, valamint a Denevérvédelmi Munkacsoport megalakulásának. Új szint vittek életünkbe az 1981-ben kezdődő sumonyi gyűrűzések is. A táborokban részt vevő hasonló gondolkodású fiatalok jelentették azt az új erőt, amelyre a későbbiek során leginkább támaszkodni lehetett.

Az önkéntes munkavégzésnek is vannak azonban határai. Az 1990-es évek elejére taglétszámunk már elérte az ötszáz főt

(akkor még családi tagság nem létezett). A madár- és természetvédelmi programok, az oktatási intézményekkel és a tagsággal való kapcsolattartás már olyan mennyiségű feladatot jelentett, amelyet nem lehetett társadalmi munkában elvégezni. A csoport irodája gyakorlatilag a lakásom volt, ahol esténként és a hétvégeken gyakran négyen-öten is szorongtunk a kishitűségem miatt (hol volt akkor még mobiltelefon és internet!), a munkahelyemen pedig már ellógtam a fél munkaidőmet az ügyek intézése miatt. Választanunk kellett tehát, vagy maradtunk az elért szinten, esetleg visszalépünk, vagy továbbfejlődünk. A fejlődést egy iroda bérlésével és egy alkalmazotti státusz létrehozásával lehetett biztosítani, melynek anyagi feltételeit addigra megteremtettük. Így lettem az MME Baranya Megyei Csoportjának főállású irodavezetője 1993-tól kezdve. Egyesületi munkaviszonyom azóta is folyamatos.

– Aki a természettel foglalkozik, sosem mehet nyugdíjba... Hogyan telnek azóta a napjai?

– Sokan azt mondják, hogy örülhet az az ember, akinek a hobbija egybeesik a munkájával. Nos, én ezt másképp látom, az ilyen embert ugyanis meg lehet szakítani a munkával, és ezt még élvezni is! Úgy tűnik, én ilyen típusú ember vagyok.

Az egyesületi munkaviszonyom a nyugdíjazással sem szűnt meg. Gyakorlatilag ugyanúgy dolgozom, mint korábban, a különbség csupán annyi, hogy még többet! A békés, nyugodt öregkort az én esetemben el lehet felejteni. Kétségtelen azonban, hogy a kor előrehaladtával némi szemléletváltáson mentem keresztül. Ezt egy francia író szellemes megjegyzésével tudnám leginkább érzékeltetni: „Aki tizennyolc éves korában nem forradalmár, annak nincs szíve, aki pedig hatvanéves korában is az, annak nincs esze.” Mindezek ellenére időnként még most is „forradalmárnak” érzem magam. Bárhogy nézzük, az elhivatott természetvédőkre mindig ellenzéki szerep

Pallóépítés Sumonyban (fotó: Gyurácz Veronika)

Vércseggyűrűzés 2020-ban (fotó: Papp Zoltán)

hárul, akár együttműködünk a célok érdekében a hivatalos (állami, önkormányzati) szervekkel, akár nem. Ebből az ellenzériségből fakad ez a permanens „forradalmiság”, amelyet a fogyasztói társadalom, azaz a lakosság jelentős részének hozzáállása miatt is fenn kell tartani.

Jelenleg (talán néhány ünnep a kivétel) mindennap dolgozom terepen vagy az irodában, beleértve a hétvégéket is. Három-négy ember munkáját végzem egyszerre. Adminisztrálok, könyvelek, a csoport gazdasági ügyeit intézem, koordinálok a programok többségét, és tevékenyen részt veszek a megvalósításukban. Gyűrűzők Sumonyban évente néhány hetet, gyűrűzőm a gyöngybaglyokat a templomtornyokban, a vércsefiókákat a vércseodúban. Évente nyolcvan-száz alkalommal pótlom a készleteket azokon a helyeken, ahol a kitűzős perseyeket helyeztük ki. De felsorolni azért hosszú lenne mindent.

Kérdés, hogy mikor érkezik el az a pont, mikor fárad el testileg-lelkileg valaki, amikor azt mondja, hogy ennyi volt, most már befejeztem. Amíg élvezem, amit csinálok, és látom annak eredményeit, és van hozzá elég erőm – ez szerencsére még a mai napig is így van –, addig muszáj csinálni! De megint egy idézettel tudnám legjobban kifejezni a mondandómat, amely ezúttal egy ókori görög bölcselőtől származik: „Tegyük meg életünkben mindent, amire képesek vagyunk, de ne vállaljunk többet annál, mint amennyit meg tudunk csinálni, mert akkor még azt sem végezzük el, amire egyébként képesek volnánk.”

– Ön már negyven éve a sumonyi madárgyűrűző táborok szervezője. A környezeti nevelés mind az MME Baranya Megyei Csoportja, mind a Baranya Természeti Értékeiért Alapítvány programjai között kiemelt fontossággal bír. Eredményesnek látja a programot?

– A táborok szakmai munkáját és járulékos környezeti nevelési hatását külön kell választani, és mindenképpen beszélni kell az egyéb szemléletformáló programokról is. A táboroknak talán az a legfontosabb szerepe, hogy ott találkozhatnak a hasonló gondolkodású fiatalok, ismeretségeket köthetnek, kialakulhatnak olyan kisebb közösségek, melyek egymást erősítve – az időnkénti fluktuáció ellenére is – tovább tudják vinni a megkezdett programokat, illetve újakat is létre tudnak hozni, tehát folyamattá válhat a madár- és természetvédelmi munka az adott régióban. Azt kell mondanom, hogy a sumonyi táborok működésének első tizenöt-húsz évére ez volt a jellemző. A korábban ott táborozók közül sokan már jelentős funkciókat töltenek be az állami természetvédelemben vagy más munkahelyeken, ezért a program ebből a szempontból eredményesnek mondható. Azok a fiatalok pedig, akik nem élethivatásuknak tekintik a természetvédelmet, de az mégis érdekli őket valamilyen szinten, olyan indítást kapnak a táborokban, amely megváltoztathatja az egyéni hozzáállásukat. Ez későbbi életvitelükre is hatással lehet, ami a környezetre nézve mindenképpen előnyös.

A helyzet azonban megváltozott az utóbbi húsz évben. A táborokba a fiatalok egy része nem a szakmai ismeretek megszerzése érdekében, hanem a jó buli reményében jön. Nem arról van szó, hogy nem veszik ki a részüket a munkából, hanem arról, hogy nem akarnak igazából belemélyedni az ismeretekbe, az érdeklődésük inkább más irányba húz. Aki öt-hat éve jár a táborba, és még egyszer sem ült le a gyűrűző mellé, abból sosem lesz igazi madarász, bár élete végéig is kitarthat az egyesületben. Lehet, hogy mi is hibásak vagyunk, hogy ez így alakult, de a madárgyűrűző táborokban mégis a szakmai munka az elsődleges. Ezt azonban nem a mentségünkre mondom.

Irodai munka közben (fotó: Papp Zoltán)

A táborokon kívüli szemléletformálás már más terület, mert az célirányosan zajlik. Az iskolai előadások, a Madarász sulis és ovi, újabban a rendezvényekre való kitelepülés rengeteg energiánkat von el, de az elért eredmény messze nincs arányban a befektetéssel. Nehéz ezt kimondani, de sajnos így van! Amikor egy iskolai előadás után öt perccel már a kukában találjuk a szórólapjainkat, amikor egy elemi ismeretekre rákérdező golyás totón még a felnőttek is ritkán érnek el hat-nyolc találatnál többet, az már nagyon elgondolkodtató.

A szemléletformálásban valójában az oktatási intézményekre hárulna a fő szerep, de lassan megszűnik a természettudományos tantárgyak tanítása. Ráadásul már hiányzik az ehhez szükséges pedagógusi gárda is. Elhivatott pedagógus tagjainkkal beszélgetve a saját tapasztalataim alapján 60%-ban adtam meg a jelenleg is oktató, de az oktatásra valójában alkalmatlan pedagógusok arányát. Ők ezt 80%-ra módosították! Akkor mit várhatunk?

Mindezek ellenére a szemléletformálásra irányuló programjainkat folytatni kell, mert ez az egyesületi tagbázis megtartásának és az utánpótlás biztosításának egyik fontos eszköze. A reklámok állandó fogyasztásra buzdító, folyamatosan ránk zúduló tömegével azonban nem tudunk versenyezni, ezért még hosszú időnek kell eltelnie ahhoz, hogy a társadalom nagyobb részét a magunk oldalára állítsuk.

– A Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomás 1981 óta működik, így lehetőség van évtizedek óta figyelemmel kísérni a madarak előfordulását, vonulását. Milyen tapasztalatok, vizsgálatok vannak ennek kapcsán? Megfigyelhetők-e pozitív vagy aggasztó jelek, jelenségek?

– A madárgyűrűzés a madárvonulás egyik tudományos kutatási módszere. Sumonyban és az Actio Hungarica hálózat tagjaként működő többi gyűrűzőállomáson is a standard módszerekkel történő adatgyűjtés az elsődleges cél. Az így létrehozott, a tudományos elemzésekre is alkalmas adatbázisok feldolgozása segít bennünket a madarak vonulásával kapcsolatos jelenségek jobb megértéséhez, egyes természetvédelmi problémák feltárásához, ezen keresztül pedig a szükséges védelmi beavatkozások megtervezéséhez is. A hosszú időszakot felölelő adatbázisok egyben aduásznak is tekinthetők a kezünkben, mert a madarak védelmére irányuló érvrendszerünket ezekkel is alá tudjuk támasztani.

Sumony jelenleg az ország legrégebben működő madárgyűrűző állomása (Madarátávlát 2019. tavaszi száma, 10–16. o.), ahol az elmúlt negyven év során közel félmillió madarat fogtunk be,

és felvettük a gyűrűzési protokoll szerint előírt biometriai adataikat. Magam nem vagyok ornitológus, csupán szervezem a táborokat, az adatok feldolgozása és a következtetések levonása az erre hivatott szakemberek feladata. A sumonyi adatbázisokat eddig körülbelül hatvan-nyolcvan feldolgozás (szakdolgozat, diplomamunka stb.) kapcsán használták fel elemzésekre. Hosszú lenne felsorolni a levont következtetéseket, de pozitív és negatív jelek egyaránt vannak az egyes fajok mennyiségi viszonyaiban. Például a sisegő fűzike gyűrűzött példányainak száma a korábbiakhoz képest a töredékére esett vissza, és a légykapók száma is erősen csökkenő tendenciát mutat. A nádasokban éjszakázó fecskesapatokban jelentősen csökkent a partifecskek száma, viszont a nádiposzták és a kékbegy mennyisége enyhén növekszik. Télen egyre több az áttelelő énekes rigó és barátposzáta. Szembetűnő, hogy néhány faj éves mennyisége (cinegék, pintyek) nagyon hektikusan változik. Ez részben az adott év költési sikerességével (szélsőségesebbé váló időjárási hatások miatt kevesebb a kirepült fióka) és a költőhelyek táplálékinálataival függhet össze (például a madarak nem vagy csak részben vonulnak el a költőhelyekről a jó bogyó- és magtermés miatt), de szerepet játszhatnak ebben az egyes fajok megváltozott vonulási szokásai is.

– Az MME Baranya Megyei Csoportja az egyesület tizedik tagszervezeteként 1974-ben alakult meg. A csoportnak jelenleg is több madárvédelmi programja fut. Mely programok a legsikeresebbek? Mik a legfőbb eredmények, mire a legbüszkébb?

– A csoport vezetésével egyetértésben a kezdetektől fogva arra törekedtem, hogy a tagság aktivitását a megye madárvilágának minél teljesebb megismerése érdekében használjuk ki, mert csak pontos adatok ismeretében lehet felépíteni a szükséges védelmi programokat. Ennek jegyében indítottuk be az egyes fajokra, majd a meghatározott területekre irányuló felméréseket. Az első ilyen kísérletünk az 1984. évi gólyaszámlálás volt, amely nagyon sok tanulsággal szolgált nemcsak szervezési szempontból, hanem a feladatra jelentkező tagjaink és a külsősök (postások stb.) megbízhatóságát illetően is. Mivel az ötéves ciklusokban történő számlálás védelmi szempontból kevésbé volt hatékony, 1996-tól kezdve már minden évben végeztünk gólyafelmérést, így az állomány alakulásával kapcsolatban huszonöt éves folyamatos adatsorral rendelkezünk. Az áramszolgáltatóval történt együttműködésnek köszönhetően eddig hétszázötven fészektartó került a villanyoszlopokra. A gólyák fészkelési lehetőségei tehát továbbra is adottak.

1985–1986-ban a megye összes egyházi épületét átvizsgáltuk, és a tornyok lezárása miatt szembesültünk a gyöngybaglyok beszűkült költési lehetőségeivel. Ezt ellensúlyozandó már 1987-ben elkezdtük a költőládák kihelyezését. Jelenleg 158 ládát ellenőrzünk rendszeresen. Ezekből a műfészkekből eddig 6370 gyöngybagoly-, 856 macskabagoly-, öt kuvik- és tizenhét vörösvércse-fióka repült ki.

1988-tól kezdve a ragadozómadár-fészkek átfogó feltérképezésébe kezdtünk bele. A 2003-ig tartó munka során az egyes erdészeti üzemegységek területén (közel 105 000 hektár erdő), valamint a fás legelőkön, fasorokban és a spontán beerdősödött, de nem üzemtervezett erdőfoltokban 4742 fészket találtunk, melyekből 2027 volt lakott. A fészektérképezést a fokozottan védett fajok új revírjeiben azóta is minden évben folytatjuk, és a megtalált fészkeket költési időszakban

folyamatosan ellenőrizzük. A költési sikerről néhány faj esetében már húsz-huszonöt éves adatsorral rendelkezünk. A megyében jelenleg a fokozottan védett fajok (fekete gólya, barna és vörös kánya, békászó sas, rétisas, vándorsólyom) 137 fészket ismerjük. Ragadozómadár-védelmi munkánk egyik legfontosabb eredménye, hogy a rétisások költő állománya az 1987-es négy párról ötven párra emelkedett, s talán a vörös kanyák tizenegy ismert fészke sem elhanyagolható szempont.

Az ezredforduló táján szembesültünk azzal, hogy a korábban gyakori fészkelőként számolt vörös vércse csaknem kipusztult a megyéből, a költő állomány húsz-harminc párra apadt. Jó másfél évtizedig több rétisasunk volt, mint vércsénk. A problémát a fészkelőhelyek hiányára vezettük vissza, ezért 2005-ben elkezdtük a műfészkek kihelyezését. A 2020-as költési időszak kezdetén már 772 költő várta a vércsét, melyekből 234 darabot foglaltak el költésre. A programunk tehát sikeresnek bizonyult, a kezdetektől számítva már 2300 vércsefióka repült ki a műfészkekből.

Kevesen emlékeznek rá, hogy az egyesület 1989-ben a fészkelő madárfajok községhatáros ponttérképezését tűzte zászlajára, amelyet három év alatt kívántunk megvalósítani. A kezdeményezés országos szinten néhány év alatt elhalt, Baranyában viszont elvégeztük a feladatot. Igaz, tizenkét évig tartott, de megérte, mert rengeteg ismerettel bővült a megye madárvilágáról alkotott képünk. Összesen 164 madárfaj fészkelését mutattuk ki.

Ezekre az eredményekre méltán lehetünk büszkéek, de a sort még hosszan folytathatnánk a rövidebb időszakokat felölelő projektekkel (denevér, fecske, gyurgyalag, haris stb.), a huszonöt éve tartó tavaszi békamentésről, a háromnegyedmillió rekordot kitevő megyei madárfaunisztikai adatbázisról és a Szigetváron létrehozott madármentő állomásról nem is beszélve. Csoportunk jelenleg 830 tagot számlál, az egyesület legnagyobb létszámú vidéki tagszervezete vagyunk. A tagsűrűség két és félszer nagyobb az országos átlagnál egy olyan megyében, ahol jó pár halmozottan hátrányos helyzetű kistérség van. Ha erről az oldalról is vizsgáljuk ténykedésünket, akkor joggal mondhatjuk, hogy sikeresek vagyunk.

– Idehaza is egyre többet, de még mindig nagyon keveset foglalkozunk a környezetünk védelmével. Ön mit gondol, mi a legfontosabb kérdés, úgy ma Magyarországon ennek kapcsán?

– Az elmúlt harminc évben a rendszer sikeresen kitermelte a buta fogyasztót, akire minden bõlít rá lehet sózni. Okosodni sem érdemes, hisz ott van a kezünkben az okostelefon, és az internet segítségével néhány perc alatt minden kérdésre választ kaphatunk. Nagy baj, hogy ebben a felgyorsult élettempóban, az információk zuhatagában az emberek elfelejtene az okozati összefüggéseken gondolkodni. Mértéktelen és értelmetlen fogyasztásukkal felélik a természet erőforrásait. Először a fejekben kellene rendet tenni, de ez nem lesz egyszerű.

A gyártók ráadásul szívesen aggatják termékeikre a zöld jelzőt, mert így könnyebben eladható az áru. A fogyasztó megbeveszi! Lassan Mekk Elek is egyetemes zöldmester lesz! Ma Magyarországon a környezetvédelem huszadrangú kérdés. Még a jó kezdeményezéseket (például a Nemzeti agrár-környezetvédelmi program) is sikerül időnként megcsúfolni. Ha egy fán húsz madárodút látok, mert erre pályáztam a gazdálkodó, és nem tudta azokat máshová kirakni, akkor azt nehéz röhögés nélkül megállni. De valakitől erre pénzt kaptam!

Szemléletformálás gyöngybaglyos toronyban (fotó: Lukács Róbert)

Ugyanez a helyzet a szántó közepén kialakított gyepsávvá is, amely minden tekintetben kedvező az élővilágnak, csak hát ettől két méterre már tonnaszám szórják ki a mérgeket a pocok miatt. Ekkor legfeljebb kínjában mosolyog a szemlélődő. A kérdés viszont minden esetben felmerül, hogy hol van itt a döntéshozók felelőssége.

Az emberiség a mai napig sem tanult a nagy környezeti katasztrófákból. Konrad Lorenz írta egyszer, hogy az atomenergia igazi veszélyére csak akkor figyelne oda a világ, ha egy New York nagyságú város tűnne el a föld színéről néhány pillanat alatt. Már neki sem hiszek, mert azóta már volt egy csernobili és egy fukusimai atomkatasztrófa, és minden maradt a régi. De ne ringassuk álomba magunkat, lesznek még ezeknél jóval nagyobb katasztrófák is! A koronavírus-járvány még mindig itt van a nyakunkon. Vajon változni fog a világ, ha megússzuk?

– Mi a legkedvesebb emléke, mire a legbüszkébb, amit az MME munkatársaként élt át?

– Az egyesületi munkába való bekapcsolódásom idején senkit sem ismerek, de a helyzet gyorsan változott helyi és országos szinten egyaránt. Legkedvesebb emlékeink talán az akkori választmányi ülésekhez kapcsolódnak, melyeken sokszor jókat nevettünk (esetenként elég harsányan is) egy-egy jó beszélgetésen, nem kíméltük egymást a parázs viták során, aztán a hajnalig tartó „eszmeccseréken” jókat szórakoztunk, közben sok tapasztalattal gazdagodtunk. Büszke vagyok rá, hogy már az akkori csapatnak is tagja lehettem. Az viszont már korán tudatosult bennem, hogy a helyi munkavégzésben leginkább csak magunkra támaszkodhatunk. A csoportban végzett munkám irányultságát ez a tudat nagyban meghatározta.

Büszke vagyok arra, hogy egyesületi munkásságom első tíz éve alatt megteremtettünk egy olyan anyagi bázist, amely biztos alapot nyújtott a fejlődéshez. Itt nemcsak a fizetett alkalmazotti státuszra gondolok, hanem a sumonyi táborbázis kiépítésére, gépkocsik beszerzésére és az irodai működés infrastrukturális hátterének megteremtésére. Nincs olyan vidéki helyi csoport az egyesületben, amely egy ilyen struktúrát közel harminc éven át saját erőből működtetni tudott volna, ráadásul egy olyan megyében, ahol nincs tűzok, nincs parlagi sas, nincs kerecsen, nincs kék vércse, nincs parlagi vipera, és szerencsére még a mérgezések sem túl gyakoriak. Az egyesület által elnyert, komoly pénzzel finanszírozott nagy EU-s projektekbe ezért nem volt lehetőségünk bekapcsolódnunk.

Kifejezett örömmel tölt el, hogy a tagság aktív magjának figyelmét a kezdeti hobbimadárásztatás oldaláról sikerült a monitoring jellegű felmérésekre irányítani, mert az így kapott adatokra támaszkodva indíthattuk be a védelmi programokat. Az eredményeink önmagukért beszélnek, de hangsúlyozni szeretném, hogy a siker a csapatmunkának köszönhető! Lehet, hogy jómagam az átlagnál többet tettem le az asztalra, ami egy fizetett alkalmazott esetében jogos elvárás, de a programokba bekapcsolódó tagjaink nélkül a kitűzött célok nem valósulhattak volna meg.

Büszke vagyok arra, hogy a rendszerváltást követően két elmentes világnézeti kormányzattól is erkölcsi elismerést kaptam (Emberi Környezetért díj, Pro Natura emlékplakett), legnagyobb becsben azonban az egyesülettől kapott kitüntetések tartom (Chernel István-emlékérem, Kerecsensólyom díj, Brellos Tamás-díj).

Az interjút Géczyné Rusz Ágnes készítette 2020-ban

TÁRSBÉRLŐK ÉS ALBÉRLŐK

a hazai nádi gémtelpeken, sirálykolóniákban

A legtöbb madárfaj a tojásait a saját maga által épített fészkekbe rakja, amelyet nagy részük igyekszik a lehető legjobban elrejtetni, ezzel biztosítva a költés sikerességét. Vannak azonban másféle stratégiák is, hiszen például a telepesen fészkelő sirályok, csérek, szerkők stb. fészkei a talajon vagy vízfelületen messziről is láthatóak, sőt még felülről sem védettek. A telepesen költő madarak azonban tömegességüket kihasználva együttesen el tudják üldözni a tojásokat vagy fiókákat veszélyeztető ellenséget. Számos nagy testű fajsziirti sas, fakó keselyű stb. – sziklafalakon fészkel. Ezek sem rejtik el a fészküket, mert azok a legtöbbször elérhetetlenek, ezért biztonságosan felnevelhetik azokban fiókáikat.

NYÍLTAN VAGY REJTVE, RAGADOZÓK VAGY AZ EMBER KÖZELÉBEN

A földön költő fajok – pl. ugartyúk, túzok, lappantyú stb. – egy része nem épít fészket, tojásait a talajra rakja, azok viszont színnüknek és mintázatuknak köszönhetően gyakran teljesen belevadnak a környezetükbe, így biztosítva a fiókák kikelését. Ezeknek a fiókáknak szintén nagyon jó rejtőszíne, -mintázata van, amely a kritikus – még nem röpképes – időszak túlélését segíti.

A fészkekrakók közül néhány faj speciális helyet választ építményének, és ez garantálja a tojások és a fiókák biztonságát. Ilyen például a függőcinege vékony ágakon himbálódzó fészke. A többség azonban az elrejtésben bízik. Egy kisebb csoport – leginkább az alkalmazkodásra képesebb fajok – viszont éppen az ellenkező stratégiát alkalmazza, és olyan feltűnő, de a folyamatos emberi jelenlét miatt mégis biztonságos helyet választ, ahol nem kell félnie természetes ellenségeitől. Gondoljunk csak az eresz alatt fészkelő fecskékre, a falra akasztott

virágtartókban megtelepedő házi rozsdafarkúra vagy akár a szürke légykapóra.

Egy további csoportba olyan madarak tartoznak, amelyek rájöttek arra, hogy az őket egyébként zsákmánynak tekintő fajok, például a nappali ragadozó madarak vagy a baglyok, fészkeik közvetlen közelében nem vagy csak nagyon esetlegesen vadásznak. Ez számukra azt is jelenti, hogy azok mellett viszont biztonságban vannak fészkefosztogatóikkal szemben.

A cikkben olyan esetekről lesz szó, amikor egyes párok, vagy néha több is, a rájuk jellemző fészkehelyválasztás helyett másik faj vagy fajok közelségéből adódó előnyöket használják ki.

AKIK VENDÉGVÁRÓ FÉSZKET ÉPÍTENEK

A hazánkban telepesen fészkelő gémfélék (szürke és vörös gém, bakcsó, selyemgém, kis és nagy kócsag), illetve a kolóniáikhoz rendszeresen csatlakozó kanalasgém, újabban pedig a kis kárókatona is, fák, vízben álló cserjéken, illetve rendszeresen a nádasokban is megtelepedhet.

- ← A társfészkelések egyik helyszíne a sirálytelep – Soponya 2011 (fotó: Orbán Zoltán)
- A szürkegém-fészkek nádasban is gallyakból épül (de ha nád az építőanyag, akkor is mindig vannak benne ágak is), alatta egy récefészkek látható (fotó: Harasztly László)

A nádszálakra rakott, szekérkerék nagyságú nagykócsag-, szürke- vagy vörösgém-fészket, ha a nád elég öreg – évek óta nem aratták –, akkor a sűrű, többéves szárazakra építik a madarak, amelyek azt meg tudják tartani. Ezek a fészkek általában nem a vízszint közelében, hanem egy vagy akár két méterre felett helyezkednek el. Ha a nádszálak csak egy- vagy kétévesek, mert korábban learatták azokat, akkor a gémekek csak úgy tudnak fészket építeni, ha a felső részükön eltördelik azokat. Így lehetővé válik számukra, hogy a felfelé álló szármagadványok és a letördelt, a víz felé lehajtott végük olyan felületet képezzen, amely alkalmas egy nagy fészkek megtartására.

Ezek a fészkek általában sűrű, a madarak számára biztonságos nádasban épülnek, az alattuk lévő tér, a fészkek és a vízfelület közötti terület viszont még a környezeténél is rejtettebb, felülről pedig láthatatlan és megközelíthetetlen. Számos faj felfedezte, hogy az ilyen védett helyeken sikeresen tud költetni, ezért ezt a lehetőséget rendszeresen ki is használják.

MÁSOD- ÉS HARMADLAGOS BEKÖLTÖZŐK

A nagyobb gém- és kócsagfészkek alatt, a vízfelszínen vagy annak közvetlen közelében rendszeresen fészkel a szárcsa, a vízityúk és a kis vízicsibe. Szívesen települnek ide a récék is, elsősorban a barát- és a cigányréce, de ez a biztonságos terület a kis vöcsöknek is kedvelt helye. Néha egy-egy törpegém is iderakja fészket. Az sem ritka, hogy az ilyen „emeletes” fészkek nem két-, hanem háromszintesek: alul valamelyik réce vagy vöcsök fészke helyezkedik el, felette a nádszálakra épít a nádirígó, a cserregő nádi poszáta vagy a nádi tücsökmadár, legfelül pedig a gémekek, kócsagok nevelik fiókáikat. Előfordul az is, hogy akár a gémfészkek oldalába is beköltözik a barkócsinege, esetleg a nádi tücsökmadár.

A kanalasgémek fészkeiket a vízfelszínhez közel építik, legtöbbször úgy, hogy azok alsó fele érintkezik azzal. Ezek az építmények is vonzzák a kisebb termetű nádas fészkelőket, leginkább a vízityúkot vagy a barkócsinegét, de néha egy-egy réce is társbérlővé válhat. Ezek a fajok azonban nem elsősorban az ellenségekkel szembeni védelem miatt választják ezt a fészkehelyet, hanem az alkalmas hely vonzza oda a különböző fajokat.

Mivel a felsorolt réce-, vöcsök- és guvatfélék, továbbá az énekesmadarak jóval nagyobb számban élnek egy átlagos nádasban, mint a gémfélék, nyilvánvaló, hogy csak egy kis részük számára kínálkozik ez a meglehetősen speciális és nagyon biztonságosnak ígérkező fészkelési mód. Különösen érdekes ez a jelenség az olyan nádasokban, ahol korábban nem volt gémtelep. Ezekben a helyeken ugyanis nagy valószínűséggel kijelenthetjük, hogy az ott fészkelő fajok korábban még nem találkoztak a gémfészkek kínálta kedvező lehetőséggel. Mégis mindig akad néhány pár a fentebb felsorolt fajok közül, amelyek rögtön felismeri a kínáló kedvező alkalmat, és kihasználja a biztonságos fészkelési lehetőséget.

AMIKOR A BARNA RÉTIHÉJA A VENDÉGLÁTÓ

A nádasokban fészkelő madarak fiókáira a legnagyobb veszélyt a barna rétiheja jelenti, amelyik ugyanúgy építi a fészket, mint a gémfélék, de általában azoknál kissé mélyebben, a vízhez

Gyékyes nadasban épült szürkegém-fészek, alatta récefészek

Vörös gém fészke alá épített vízityúkfészek tojásokkal

Vízityúk fészkealjja

Gémfészek oldalába épített barkóscinege-fészek fiókákkal

Fotók: Haraszthy László

A nádasokban található kisebb-nagyobb nyílt vizes foltok szélére épült vörösgém-fészek alatt a növényzet nem elég sűrű ahhoz, hogy azt a különböző fajok fészkelésre tudják használni

A kanalgémfészek a víz közelében épülnek, ezért azoknak csak az oldalában tudnak megtelepedni az „albérlők”, elsősorban a vízityúk (fotó: Haraszthy László)

közelebb. Nem ritka azonban az sem, amikor a fészek egy-két méterre a víz felett épül. Ilyenkor a barna rétihéja fészke alatt is költget egy-egy réce vagy vöcsök annak ellenére, hogy a kikelt fiókáikra éppen ez a ragadozó madár jelenti a legnagyobb veszélyt, miközben a kottlasi időszakban akaratlanul védelmet jelent e társbérlők fészkei számára.

A törpegém szintén a nádasok fészkelő madara, de csakúgy, mint a bölömbika, nem alkot telepeket, fészkeiket páronként építik. Néha ugyan előfordul, hogy egymás közelében több pár telepszik meg, de ezt ennek ellenére sem lehet telespes fészke-

lésnek tekinteni. A törpegémre éppen ezért a telespesen fészkelő gémféléknél lényegesen nagyobb veszélyt jelentenek a fészkek felett járőröző barna rétihéjék. Ennek ellenére mégis előfordul, hogy a törpegém a barna rétihéja fészke alá rakja a sajátját, és fiókái a legfőbb ellensége oltalmában nevelkednek fel.

A SIRÁLYTELEPEK RÉCEVENDÉGEI

A hazai fészkelő úszórécéink közül a tőkés, a kendermagos, a kanalas és a bőjti récék is kihasználják a más fajok által kínált biztonságot, és rendszeresen költnek például sirálytelepeken. A sirályok zajos, gyakran inkább lármás telepein folyamatos a jöves-menés, azok közelébe se tud kerülni sem róka, sem a barna rétihéja, hiszen a folyamatosan a levegőben tartózkodó példányok időben észlelik a közeledő veszélyt, és pillanatok alatt fellármázzák az egész telepet. Az ilyenkor felkerekedő sok száz vagy akár több ezer sirály általában a rókát és a barna rétihéját is el tudja téríteni, azaz képes megvédeni tojásait, fiókáit. Ezt a récék is tudják, ezért szívesen költnek a sirályok mellett. Ez azért is különösen érdekes, mert a sirályok, elsősorban a nagyobb testű sárgalábú vagy sztyeppi sirály szívesen zsákmányol récefiókákat, sőt a tojásokat is elfogyasztja, ha azokhoz hozzáfér. Nem egyszer megfigyeltem, hogy sárgalábú sirályok megtámadtak nyárilúd-családot, és megpróbálták tőlük fiókát rabolni.

A récék számára ezért a sirálytelep által kínált védelem meglehetősen kétes értékű, hiszen ha nem tudják elég jól elrejtetni a fészkeiket vagy óvatosan elvezetni a sirálykolóniából a fiókákat, akkor hamar ráfizethetnek a kottlasi során könnyen szerzett biztonságra.

A madarak általában különösen gyorsan képesek alkalmazkodni egy-egy hirtelen kínálkozó kedvező lehetőséghez, és ha azt kihasználva sikeresen tudnak költetni, az új szokást pedig hamar átveszik a közelben megtelepedő párok is.

Folytatása következik.

Haraszthy László

Még a barnarétihéja-fészke alatt is biztonságban tudnak költetni egyes fajok – itt például egy törpegém nevelte fiókáit (fotó: Tóth László)

Bokorban fészkelő citromsármányok

Karancsalján, a Görbe mezőgazdasági területén kedvenc madaram, a töviszúró gébics fészkeinek felkutatását végeztem 2020. június 1-jén. Lucernással határos, akácós, mély árok kökényes szegélye mentén haladtam, amikor egy őrködő him töviszúró gébicsre lettem figyelmes. Megkezdtem a fészke keresését, és megnyugvással töltött el, hogy rövid idő alatt meg is találtam (legalábbis ezt hittem) sűrű iszalag- és vadkomlóindás kökénysarjbokor tetején, százharminc centiméter magasan. Akkor lepődtem meg igazán, amikor belenéztem a fészkebe, és abban citromsármány két tojását találtam (a citromsármány alapvetően talajon költ – a szerkesztő megjegyzése). Amikor június 8-án újra ellenőriztem, már négy tojásan kotlott a tojó (ekkor készült a fotó is a fészkealjáról). 2020. június 24-én Karancslapujtón még két olyan citromsármányfészket találtam, amelyek szintén nem a talajra épültek. Az egyik számomra rekordmagasságúnak számító helyre került. Ez a háromtojásos fészke – kaszálófüvel határos, akácós, mély árok peremén, sűrű vadkomlóindás kökénybokor tetején – százkilencven centiméter magasan volt. A másik, amelyben szintén három tojásan kotlott a tojó, rét melletti akácós sáv kökényes szélében, előregedett, ritkás csalánosban, folyondáros, vékony rózseágakon, harminc centiméter magasan volt. Feltűnt, hogy a fészke felülre takarás nélküli helyre épült, így könnyen észrevehető volt. A citromsármány költéséről külön fészkelési naplót

vezetek, 1974-től 2020-ig száznyolc lakott fészket jegyeztem fel, ebből tizenegy fészke épült bokorban:

- 1988. 06. 26.: öt tollas fióka, akáctökét sűrűn átszővő iszalagindák között, 85 cm magasan, Karancsalján, Illémes előtő
- 1998. 05. 28.: öt tojás, kottló madár, kökénybokor alsó, kinyúló, iszalagindás ágán, 75 cm magasan, Karancslapujtón, Pál-tető
- 2008. 07. 03.: négy tojás, frissen kottló tojó, sűrű iszalagindás kökényrözseágak között, 50 cm magasan, Karancslapujtón, Lóherések
- 2008. 07. 21.: négy tojás, kottló madár, sűrű iszalagindás kökénysarjbokorban, 40 cm magasan, Karancslapujtón, Lóherések
- 2009. 05. 22.: három tojás, fészkeről lerepülő tojó, bodzasarjbokrot sűrűn befutott iszalagindák tetején, 55 cm magasan, Karancslapujtón, Kerek-hegy
- 2009. 06. 25.: három tojás, fagyalbokor alsó, kinyúló, iszalagindás ágán, 45 cm magasan, Karancslapujtón, Fektő-tető
- 2012. 05. 15.: négy tojás, kottló tojó, sűrű mezeijuhar-sarjbokor közepében, 30 cm magasan, Karancslapujtón, Bobonyír
- 2015. 06. 10.: egy tojás (elhagyott), vadrózsabokor kihajló ágán, 70 cm magasan, Karancslapujtón, Bereg felé

Rozgonyi Sándor

Fotó: Rozgonyi Sándor

Kitartó széncinege

2020. április 24-én a Szokolya-Királyréten található Bajdázói-tónál lévő, a Börzsönyi Helyi Csoport által kezelt madárodútelep 18-as számú odújában meggyűrttem egy tojó széncinegét. A madár tavaly kelt ki a tojásból, így az idei volt az első költési szezonja, a gyűréskor éppen az első tizenkét tojásán kotlott. A következő héten, május 2-án furcsa dolgot tapasztaltam: a megjelölt széncinegét a 9-es odúban találtam meg, ahol három friss tojásan kotlott, a 18-as odúban pedig a tizenkét tojás tetején egy friss örvöslégykapó-fészkekezdemény fogadott. A május 9-ei ellenőrzéskor ismét meglepetés ért: a 9-es odúban már négy légykapótojást találtam az előző heti széncinege-fészkealj tetején. A gyűrés széncinegét május 15-én találtam meg ismét, ekkorra azonban már a 13-as odúba költözött át, ott kotlott kilenc friss tojásán. Ezek közül végül egy bezápuult, a kikelt fiókák közül pedig később egy elpusztult, de ebből az odúból június 6-ára a madár – a lerakott huszonnégy (!) tojásából – hét fiókáját sikeresen kirepítette. Az érem másik oldala, hogy a fészkebitoló légykapók költése sem a 9-es, sem pedig a 18-as odúban nem volt sikeres.

Sok madár további sorsáról a későbbiekben nem szerzünk tudomást, azonban ennél a széncinegénél nagy szerencsénk volt, mivel december 19-én a Bajdázói-rét szegélyébe kihelyezett madáretetőnél sikerült újra megfognunk. Ez egyértelműen bizonyította, hogy a cinege a megterhelő költési szezont követően is jól volt, és minden valószínűség szerint a telet a területen fogja átvészelni, majd tavasszal ismét egy környékbeli odúban kezdhet költésbe.

Ezt a történetet csakis a madárgyűrés munkája révén ismerhettük meg, hiszen máskülönben nem tudtam volna különbséget tenni az egyes odúkban költő, azonos fajú madarak között.

ifj. Varga Péter

Nagy fakopáncs érdekes táplálkozása

2020. november 25-én a Pátkától nyugatra levő erdők és szántóföldek mozaikján végeztem madármegfigyelést. A Pátkai-vízterelő nyugati partját széles, vegyes erdősítés szegélyezi, ebből ágazik ki több mezővédő fasor. Az egyik ilyen akácfasor mellett, egy kukoricatárlón pillantottam meg egy tojó nagy fakopáncsot. A harkály a fasor közvetlen közelében, attól legfeljebb három sornyira (azaz bő két méterre) tartózkodott. Először azt hittem, kipergett kukoricaszemeket keresgél, ám kiderült, hogy a földtől körülbelül huszonöt centiméterre levágtat kukoricaszárakonokra kapaszkodik fel, hogy azokat végigkopogtassa. Csonkról csonkra ugrált, és csőrének jellegzetes ütéseivel szondáztatta azokat. Amíg néztem, nem hagyta el a fasor biztonságos távolságát. Évek óta figyelem, hogy a nagy táblás szántóföldeken milyen madárfajok fordulnak elő. Dűlő menti sövény közelében már volt szántóföldi adatom nagy fakopáncsról, de táplálkozási módszerét nem tudtam megfigyelni.

Korábban nem hallottam arról, hogy a nagy fakopáncs kukoricaszárakat bontogatna, bár a növényvédelmi zoológusok körében a jelenség nem ismeretlen (DR. SZEŐKE KÁLMÁN KÖZLÉSE).

Denevérek B odúban

Az Európai Madármegfigyelő Napok keretében 2020. október 3-án, délelőtt 9 óra körül, a szentiván-gönyűi homokpusztán, cserjés, fás területen, öt-hat méter magasan, egy kiszáradt akácra kihelyezett B típusú deszkaodúban két pihenő denevért találtunk.

Kis Márton

Egy növényvédelmi munka is felsorolja a harkályokat a kukoricamoly-hernyók potenciális természetes ellenségei között (UBRIZSI és REICHART 1958), de a madártani irodalomban is van ennek nyoma. A Vajdaságban a balkáni fakopáncs az őszi-téli időszakban nagy arányban fogyasztotta a kukoricamoly hernyóit (SZLIVKA 1962). Utóbbi vizsgálat nem etológiai megfigyelésen alapult, hanem a fakopáncsok nyakára húzott gyűrűvel és többszöri befogásukkal ellenőrizték étrendjüket.

A kukoricamoly lárvák alakban telet a kukorica szárának alsó, vastagabb részében. A mai kombájnok feldarabolják a szárat, így aratás után a tarlót egyenletes, vastag növényi takaróanyag borítja. Ha a nagy fakopáncs csakugyan a kukoricamoly hernyói után kutatott, a megmaradt csonkokhoz férhetett hozzá a legkönnyebben. Természetesen nem zárható ki, hogy a madár valamilyen más állatot keresgél. Az azonban biztos, hogy a csonkokat céltudatosan vizsgálta végig, újabb bizonyítékát adva annak, hogy az intenzív mezőgazdasági táblák is nyújthatnak táplálékot egyáltalán nem szántóföldi madárfajoknak.

Kovács Gergely Károly

Világos színű küszvágócsér-fióka

2020. június 14-én a Balatonlelle melletti irmapusztai halastórendszer 2-es taván található szigeten jelöltünk dankasirály- és küszvágócsér-fiókákat. Gyűrűzés közben egy szokatlanul világos színű csérfióka került a kezünkbe. A többi fiókától jól megkülönböztethető módon eltért a színezete, ugyanakkor méreteiben nem volt szemmel látható különbség, igaz, méréseket nem végeztünk. A fióka színében barna vagy sárga szín, de még ezek árnyalatai sem voltak. Az egyedről fényképeket készítettem, majd több, a fajjal foglalkozó kollégának elküldtem. A hazai gyűrűzők közül senki nem találkozott hasonló esettel a több száz kézben tartott fióka közül. Rákérdeztem küszvágó és sarki csér hibridekkel foglalkozó külföldi madarászoknál is. Carolyn Mostello ugyanilyen színű fiókát látott, mely sarki és küszvágó csér hibrid volt, egy olyan pártól, amely 2007 óta költ Massachusettsben (USA). Mindazonáltal húsz éve végzett vizsgálata alapján mindössze kétszer látott hasonló egyed. Ian Nisbet szerint – aki ötven éve foglalkozik csérekkel – a fióka vagy sarki csér, vagy hibrid, hozzátevé, hogy bár Magyarországon a sarki csér nem költ, de Németországban igen, és néha Lengyelországban is. Jelena Kralj véleménye szerint egy szokatlan küszvágócsér-színváltozat lehet, bár sarki csérekkel vagy hibridekkel kapcsolatban nincs tapasztalata, illetve nem látott még ilyen fiókát.

Kovács Gyula

Fotó: Kovács Gyula

Déli geze (*Hippolais polyglotta*): új faj a magyar faunában

A madarat az Ócsai Madárvártán a 2021. május 16-i CES 11 órás hálóellenőrzésén fogtuk a „nád” hálóállásban. A határozást három jelen levő gyűrűző végezte, az ezt követő mérés és fotózás után a madarat – az MME Gyűrűző és Vonuláskutató Szakosztály szabályzatának megfelelő időn belül – szabadon engedték. A faj Franciaországban és a Nyugat-Mediterráneumban elterjedt. Hozzánk legközelebb Szlovéniában és Horvátország dalmát régiójában költ. Az utóbbi évtizedekben elterjedési területe északkelet felé (Benelux államok, Németország) nő, de a Balkán-félsziget felé (Albánia, Görögország) is terjed. Egyre nagyobb területen fed át a kerti gezevel, amellyel hibridizálódhat is.

Csörgő Tibor, Marton Attila és Jaksá Bianka

Fotók: Csörgő Tibor

Verébélet Covid-19 idején Szegeden

Amióta a lovak kikoptak a városok közlekedéséből, a verebek létszáma igencsak megcsappant, és „löcítromok” híján a megmaradt állományok különféle furfangokra van szüksége ahhoz, hogy megéljen. A szegedi Rókusi körút McDonald'sát övező bokrokban eddig úgy éltek meg, hogy odaröppentek a kinti asztalokra, és a lepottyant vagy nekik odavetett ételmaradékot, leginkább sültkrumpli-darabkákat csipegették össze. A verebek bátrabbjai kézből is elvették a nekik nyújtott kosztot, és ezeket a példányokat bátorságuk előnyhöz juttatta a túlélésért folytatott harcban.

A Covid19-járvány miatt azonban megszűnt mind a benti, mind a kinti padoknál az étkezés, és csak elvitelre, zacskóban van kaja, ami igen rossz hír lehetett a kinti bokrokban tanyázó verebeknek. Az ide betérők újfajta étkezési szokást alakítottak ki a megváltozott körülmények miatt: a drive inből kiváltott

zacskóval az autók nem mennek messzire, leparkolnak a „Meki” parkolójában, és az álló autóban látnak neki a gyorsétel elfogyasztásának. Mondhatjuk, hogy ez lett az új rendszer. Azok, akik nem akarnak a hamburgeres zsírszagban párolódni, letekerik előtte az ablakot, ami egyben új lehetőséget adott az élelmes verebeknek.

2020. november 21-e délután mi is így tettünk, és nagy derűségünkre nejem mellett a letekert ablaknyílásban meg is jelent egy veréb, amely a kapott sültkrumpli-darabbal vidáman röppent a szomszédos tuskés bokorba zsákmányát elfogyasztani. Aztán amikor megette, visszajött még háromszor, amíg be nem fejeztük mi is az étkezést. Öbátorságát sikerült mobillal is megörökíteni.

Várad Emil

Fotók: Várad Emil

Megfigyelések a szárcsa puhatestű- és halfogyasztásáról

A szárcsát az ornitológusok alapvetően olyan növényevő madárfajnak tartják, amely zömében vízinövényekkel, azok leveleivel, hajtásaival, magvaival táplálkozik, de kis mennyiségben fogyaszt vízirovarokat, vízcsigákat, valamint a halastavakon változó mennyiségben haleleséget, azaz gabona- és napraforgómagvakat. Az állati eredetű táplálékában ugyan kis mennyiségben, de már kimutattak halikrákat, békaporontyot is. Keve András az 1970-es évek előtt több szárcsa Balatonon gyűjtött gyomortartalmából az 1930-as években megtelepedett inváziós fajt, a vándorkagylót is kimutatta. Jómagam 2016 januárjának végén, a Balaton befagyását követően figyeltem meg és dokumentáltam fotókon a szárcsák kagylófogyasztását. A Szántód és Tihany között közlekedő komp még akkor is járt, amikor a tó gyakorlatilag már befagyott, és csak a komp mozgása által feltört mintegy ötven méter széles sáv biztosított a madarak számára vízfelületet. Ez a be nem fagyott rész rengeteg vízimadarat vonzott, kis és nagy kárókatonákat, úszóréceket, bukóréceket, bütykös hattyúkat, vöcsök- és sirályfajokat, valamint persze több száz szárcsát is. Utóbbiak – mivel felte-

azonnal megtámadták őket fajtársaik, valamint a viharsirályok, a dankasirályok és a sárgalábú sirályok, nem egy alkalommal pedig még a tőkés récék is igyekeztek elragadni tőlük a kagylófüzéket. A táplálékparazita madarak támadásai gyakran sikeresek is voltak, és kikapták a szárcsák csőréből a kagylókat. A kagylókat birtokló szárcsák még akkor sem lehettek biztonságban, amikor elérték a szilárd jégfelületet, mert ott is meg kellett küzdeniük fajtársaikkal a táplálék birtoklásáért. Több napon és több órán át figyeltem ezt a táplálékért folyó küzdelmet, és meg kellett állapítanom, hogy ez alatt az idő alatt a szárcsák a kagylókon kívül nem fogyasztottak más természetes táplálékot. A vándorkagylókon kívül csak a látogatók által a bütykös hattyúk etetése során elcsent mesterséges etetőanyagokhoz (kenyér, péksütemény, gabonamagvak) jutottak hozzá, amíg a tavat jégpáncél borította.

Egy másik alkalommal – 2012. február 6-án – a szegedi Fehér-tó sándorfalvi tömegségeinél a téli lecsapolás idején végeztem madármegfigyelést. A tóból egy zsilip segítségével egy kisebb csatornán keresztül engedték le a vizet, amely a

hetően jobban hozzászoktak már az emberi zavaráshoz, mint a többi itt gyülekező vízimadár – főleg a kompkikötők közelében csoportosultak, és akár jelentős takarás nélkül is jól meg lehetett figyelni viselkedésüket. Közülük nagyon sok példány a kikötő kőszarkantyúinak végén bukdosott, és a víz alól szinte minden egyes lebukás után kisebb fűrtökből hozták a felszínre csőrükben a vándorkagylókat. A zsákmánnyal igyekeztek a szilárd jégfelületre feljutni, és ott próbálták elfogyasztani a felhozott kagylókat. Igyekezettük azonban nem minden esetben volt sikeres, mert amint felbukkantak a zsákmányukkal a víz alól,

sűrű ráccsal lezárt zsilipnél oly sebességgel tört elő, hogy az apróbb, tíz-tizenöt centiméteres halakat, amelyek egyébként nem tartoztak a halgazdaság által preferált gazdasági halak közé, szinte elkábitotta. A keskeny csatornában a kábult halakra sirályok, kis kárókatonák, szürke gémekek pályáztak, és közöttük néhány szárcsa is igyekezett elkapni egy-egy elbódult halat. Igyekezettük rendszerint sikerrel is járt, és a megfogott hallal ilyenkor kiűsztük a nádszegélybe, és ott fogyasztották el a zsákmányt. Akárcsak a Balatonnál, itt is többször előfordult, hogy fajtársaik megtámadták őket, hogy megszerezzék a zsákmányt,

Fotók: Kalotás Zsolt

és a dankasirályok is rendszeresen próbálták elragadni tőlük a halat. Néhány alkalommal ez sikerült is nekik.

A guvatfélék családjába tartozó hazai fajok mindegyikének táplálékában kimutatható az állati eredetű táplálék, de ez mindig csak akkor válik meghatározóvá, ha azt könnyen és nagyobb mennyiségben képesek megszerezni. A fent ismertetett

megfigyelések is azt támasztják alá, hogy alapvetően a lehetőségek tárháza határozza meg, hogy a szárcsák étlapján az állati eredetű táplálék – esetünkben a kagylók és a halak – milyen arányban és mennyiségben jelennek meg.

Kalotás Zsolt

Daru fészkelése a Rába-völgyben

A daru 2010-es szlovákiai fészkelését követően a Marcal-völgyben való költése irányította a figyelmet a szomszédos Vas megye vizes élőhelyeire, kiemelten a Rába-völgy és a kapcsolódó vízjárta területek mint lehetséges darufészkelőhelyek vizsgálata. Az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság munkatársai az utóbbi néhány évben a Rába völgyében többször figyeltek meg költési időszakban párban járó darvakat, melyek egy jól behatárolható vizes élőhely-komplexum területén bukkantak fel. Első alkalommal 2019 májusának végén Faragó Ádám látott egy kukoricaszórón két darut, melyek a közeledtére felrepültek. Abban az évben a célzott keresés ellenére sem kerültek újra elő a madarak. 2020-ban a megfigyelések megszorodtak: május közepén több alkalommal hivatásos vadászok is jelezték, hogy nászviselkedést mutató, táncoló és hangoskodó darvakat láttak hajnalban, melyek hangja nappal is hallható volt a területen. Júniusra körvonalazódott, hogy a darupár egy hódok által épített gát által létrehozott, égeressel, náddal és bokorfűzessel szegélyezett, nyílt vízfoltokkal tagolt zombéksásos mocsárban költött. A területről készített drónfelvételen megfigyelhető volt egy, a bokorfűzek takarásából kilépő, gyanúsán viselkedő daru, a mocsár bejárása során azonban fészkek és fióka sem került elő. 2021-ben az előző évekhez képest korábban, május elején figyelte meg a madarakat ugyanitt Szekeres Zsófia természetvédelmi őr. Május közepén az egyik madár ült, míg a másik

körülötte táplálkozott. Június elején az igazgatóság természetvédelmi őrszolgálatára lezárta a helyszínre vezető utat a madarak zavartalanága érdekében. Június közepén Szekeres Zsófia és Heffenträger Gábor drónfelvételt készítettek a mocsár szomszédságában található gyepterületről, amelyen két felnőtt madár már többhetes fiókáit vezette. A madarak a közeledő drón elől a gyeptet szegélyező égeresbe húzódtak. Ezt követően a darvak még egy hétig tartózkodtak a költőhely környezetében, utolsó megfigyelésük alkalmával a fiókák is kilátszottak a közel másfél méteres fűből. Később a család eltűnt, és azóta a környező vizes élőhelyfoltokon sem találgattunk velük.

Szekeres Zsófia, Németh Csaba és Heffenträger Gábor

Fotók: Heffenträger Gábor

MME

2021. április–június

HÍREK

Az MME a harminc helyi csoport alkotta országos hálózat keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helyicsoport-hálózatról és programjairól az MME-honlap (mme.hu) kezdőoldalán (Helyicsoport-hírek és Eseménynaptár, valamint térkép lent) lehet tájékozódni. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztségviselővel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BARANYA MEGYEI CSOPORT

A Sumonyi Madárvonulás-kutató Állomáson március 14. – április 18. között folyamatosan fogtuk be és jelöltük a madarakat a standard hálóállásokban. A járványhelyzet miatt az állomáson csak két-három fő tartózkodhatott egyidejűleg, de a betervezett feladatokat így is sikerült maradéktalanul elvégeznünk. A szeszélyes időjárás azonban szertefoszlatta a nagy fogásba vetett reményeinket. Az ismétlődő hidegfrontok és a csaknem folyamatosan fújó erős, északias szél alaposan lecsökkentette a fogási lehetőségeket, a hálókat gyakran össze kellett húzni.

Április folyamán a Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság bejelentést kapott arról, hogy Kislippón az egyik tulajdonos leverte a háza faláról a fecskéfészkeket. Erre engedélyt nem kért a természetvédelmi hatóságtól. Az esetet szerencsére bizonyítani lehetett, ezért a DDNPI munkatársai a rendőrséggel közösen kivonultak a helyszínre. Az elkövető tizenöt fészék leverését ismerte be arra hivatkozva, hogy a fészkek zavarták a ház falának lefestésében. Ez azonban nem elfogadható indok még akkor sem, ha a cselekményt a fecskék visszaérkezése előtt követte el, mert a védett madarak fészkeinek eltávolítása hatósági engedélyhez kötött. Az ügyben a hatósági eljárás jelenleg is tart, amely remélhetőleg súlyos szankciókkal végződik.

Idén a vándorsólymok négy baranyai revírjében a fészkelőhelyek felderítése csak két esetben volt eredményes. A másik kettőben is folyamatosan mozogtak a madarak, de költésre utaló jeleket nem tapasztaltunk. Az ismert fészkelőhelyeken az egyik költés megghiúsult, míg a másik sikeresnek bizonyult, de a sólyompár mindössze egyetlen fiókat reptetett ki. Ilyen rossz költési eredményre a sólymok 2010-ben történt baranyai megtelepedése óta még nem volt példa.

A vörös kányák 1990-ben kezdődő hazai visszatelepedése óta az állomány lassú fejlődésnek indult, de csak az utóbbi öt évben erősödött jelentősebben. Az országos állomány jelenleg huszonöt-harminc párba becsülhető. Az ismert fészkek több mint fele Baranyában található. A faj rádiotelemetriás nyomonkövetését eddig még nem alkalmazták Magyarországon. A nálunk felcseperedett és kirepült fiókák migrációjáról, területfoglalásáról, mortalitásáról gyakorlatilag semmit sem tudunk. A hiányt pótlendő júniusban két baranyai fészkekben is jeladóval láttunk el kirepülés előtt álló fiókat (júniusban sikeresen ki is repültek), összesen négy példányt. A műveletre

egy több országra kiterjedő EU-s pályázat keretében kerülhetett sor.

A csoport havonkénti hírlevelére a baranya@mme.hu e-mail-címen lehet feliratkozni.

Bank László

BÁCS-KISKUN MEGYEI HELYI CSOPORT

Csoportunk az aktuális járványügyi intézkedések figyelembevételével valósította meg a tavasz végi és nyár eleji programjait. Nem volt ez másként a fehér gólyák korábbi évekhez hasonlóan idén is számos településen meghirdetett látványgyűrzésével sem. Június 14-én és 15-én Bácsalmáson és térségében tizenhárom településen huszonnyolc gólyafészket kerestünk fel, amelyekben ötvenhét fiókat sikerült meggyűrzni. A kétnapos bemutatógyűrzést csaknem hatszáz érdeklődő kísérte figyelemmel. Az idén tizedik alkalommal szervezett Kalocsa környéki Gólyaroadshow-ra június 14-én százötven érdeklődő látogatott el. A program keretében hét település tizenhárom gólyafészkeiben huszonhét gólyafióka lábára került gyűrű. Június 15-én Baja térségében az idei évben csak a gyűrzést végeztük el. A szakmai munka során nyolc település tizenkilenc gólyafészkeiben negyvennégy fióka kapott jelölést. Június 17-én a Kunpeszteren, a Kunszentmiklóson és a Kunadacson felkeresett fészkekben összesen tíz kiscsibét gyűrtünk. A térségben az első

Gólya Road Show (fotó: Oroszi Zoltán)

alkalommal szervezett akcióra számos érdeklődő (hatvannégy fő) mellett ellátogattak a Kunpeszéri Általános Iskola Madarász-suli programjának résztvevői is. Június 18-án Akasztón és Kis-körösön tizenhárom gólyafészkekben harmincöt gólyafiókat sikerült jelölőgyűrűvel ellátni. Június 24-én Hartán és környékén a bemutatógyűrzés során hat település tizenhárom gólyafészket ellenőriztünk, amelyekben huszonegy fióka kapott gyűrűt. Az eseményre százkilencven érdeklődő látogatott el.

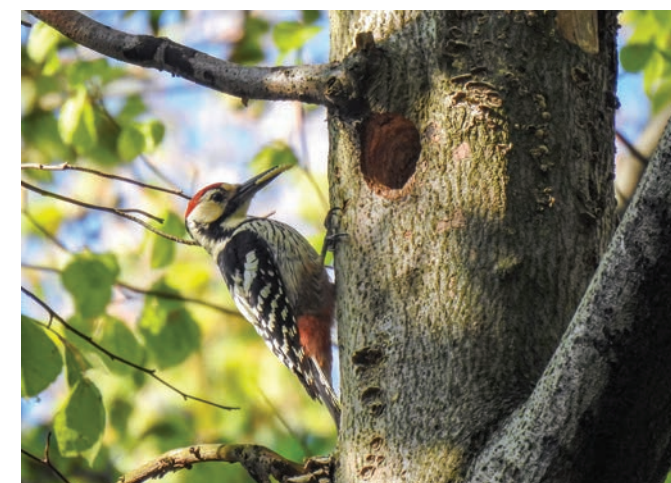
Összegzésül elmondható, hogy az idei évben a Bács-Kiskun megyei Gólya Road Show-k keretében harminckilenc településen kilencvenegy gólyafészket kerestünk fel, 194 fióka lábára került gyűrű, és az előzetesen meghirdetett helyszíneken 1326 érdeklődőt fogadtunk. A fehér gólyák látványgyűrzése a helyi csoportunk egyik legsikeresebb programja, ezek későbbi megszervezése minden bizonnyal indokolt a helyes természetvédelmi szemlélet kialakítása, valamint a madárvédelem jelentőségének megismertetése érdekében.

Schneider Viktor

BÖRZSÖNYI HELYI CSOPORT

Helyi csoportunk csatlakozott a Harkályvédelmi Szakosztály programjához, a fehérhátú fakopáncs országos felméréséhez. A DINPI munkatársaival együttműködve a megadott protokoll szerint végeztük a felmérést, a MAP-térkép alapján 2,5x2,5 km-es UTM-négyzetekre osztottuk a területet. A négyzetek közül választották ki tagtársaink, hogy melyik terület felmérését tudják vállalni. Legnagyobb örömünkre szinte az egész Börzsöny területére jutott felmérő. A felmérés 2021. évi adatainak feldolgozása folyamatban van, az összesítésről később számolunk be. Előzetesen egy érdekes megfigyelés: Gyenes János tagtársunk az egyik UTM-négyzetben öt lakott fehérhátú fakopáncs-odút derített fel. Meglepő, hogy egy viszonylag kis területen a faj ennyi képviselője fészkel.

A fehérhátú fakopáncs új felmérése mellett folytattuk a kis légykapó évekkel ezelőtt megkezdett monitoringját. A két madárfaj hasonló élőhelyen fordul elő, de más időszakban figyelhetők meg, ezért a két felmérés egy időben nem végezhető el. Miért fontos a kis légykapó monitoringozása? Mert ennek a Magyarországon ritka, fokozottan védett madárfajnak a hazai állománya erősen csökkenő tendenciát mutat. Az utóbbi években sok olyan helyről is eltűnt, ahol régebben fészkel. Jelenlegi ismereteink szerint ötven párnál is kevesebb kis légykapó fészkelhet az ország egész területén. Az elmúlt évtizedben végzett megfigyelések szerint a Börzsöny hegység közép- és

Fehérhátú fakopáncs (fotó: Dénes János)

Kis légykapó (fotó: Dénes János)

idős korú erdői jelenthetik a kis légykapó utolsó menedéket hazánkban. Az utóbbi évek csökkenő tendenciáját figyelembe véve ma már a Börzsönyben élhet a hazai kislégykapó-állomány 70-80%-a. Idén a kedvezőtlen tavaszi időjárás, a sok eső igencsak megnehezítette a terepi munkát. Így is több mint harminc revírt derítettünk fel, de ez nem jelent ugyanennyi költő párt is. A kis légykapónál gyakori jelenség, hogy a magányos hímek az egész költési időszakban hangos énekléssel tartják a revíreket, de nincs velük tojó. Ez a jelenség nagyon megnehezíti a költő párok számának meghatározását.

Helyi csoportunk területén, Vác közelében egy út építésénél, Szödligeten pedig lakópark építésénél foglaltak el frissen kiásott partfalat a partifecskek. A DINPI munkatársai kijelölték a madarak biztonsága érdekében szükséges védőzónát, a tulajdonosok mindkét helyen együttműködők voltak, így a partifecskek zavartalanul nevelhették fiókáikat. A költés után ezeket a partfalakat elbontják, ezért megszerveztük az itt fészkelő partifecskek gyűrzését. A két telepen összesen 401 partifecskest gyűrtünk – hátha megtudjuk, hol találnak fészkelőhelyet jövőre.

Dénes János

BÜKKI HELYI CSOPORT

Tagtársaink és önkénteseink segítségével nagy lendülettel vágtunk neki az év második negyedében elvégzendő feladatoknak. A szalakóták visszaérkezését megelőzően felmértük a költőodúk állapotát, szükség esetén javítottuk, cseréltük azokat. Több alkalommal szerveztünk a BNPI munkatársaival együttműködve ragadozómadár-kiüléseket, elsősorban a fokozottan védett kigyászölyv és békászó sas revírjeinek pontosítása céljából, emellett vándorsólyom-, valamint kerecsensólyom-költések felderítésében és azok visszaellenőrzésében is segédkeztünk. Az előirtaknak megfelelően folytattuk a kora tavasszal megkezdett fehérhátú fakopáncs-monitoringot, melyet kislégykapó-felméréssel bővítettünk ki. Április 17-én kezdetét vette a tiszalúci Batak-közben a CES (állandó ráfordítású gyűrzés a költő állomány felmérésére – a szerk.), melyet a protokoll szerint azóta is folytatunk. Május közepétől ismét lehetőségünk nyílt közösségi programok lebonyolítására. Bemutatógyűrzéssel egybekötve számos alkalommal tartottunk ismeretterjesztő és érzékenyítő foglalkozásokat gyerekcsoportok számára. Helyi csoportunk szervezésében tizenkét településen valósult meg a fehér gólyák látványgyűrzése, melynek során harmincöt fióka kapott ornitológiai, illetve színes gyűrűt. Nagy örömmel észleltük, hogy az egerszóláti gólyapár

egyik tagja gyűrűt visel. Az azonosítást követően kiderült, hogy a madarat fiókaként a Nógrád megyei Mohorán Papp Ferenc gyűrűzte 2015. június 19-én. Köszönjük tagtársaink és önkénteseink fáradhatatlan munkáját!

Vig Zsófia

KISALFÖLDI HELYI CSOPORT

A szokásos tavaszi rendezvényeinket idén sem tudtuk megtartani a járványhelyzet miatt, így főleg a monitoringra és a fajvédelmi tevékenységekre helyeztük a hangsúlyt. Tizenhárom tagtársunk összesen tizenhét UTM-négyzetben végzett MMM-felmérést (Mindennapi Madaraink Monitoringja – a szerk.). Kihelyezett kuvikodúink közül mindössze egyben volt költés, ahonnan két fióka repült ki. A gyöngybagolyládák ellenőrzése során sem tapasztaltunk jó eredményeket. A madarak mintegy kéthetes csúszással kezdték meg a költést, amelyet átlagon aluli fiókaszámmal jellemeztek. A Mosoni-síkon kihelyezett mintegy száz ládából összesen csak öt odúban volt költés (tavaly ez a szám kb. huszonöt volt) több mint egy hónapos csúszással – valószínűleg a rendkívülinek mondható tavaszi időjárás nem kedvezett a táplálékállat kisemlősöknek. A búbosbankprogramunk ellenben minden rekordot megdöntött: tíz odúban találtunk költést, melyekben több mint ötven fióka cseperedett fel. Az egyik odúban a költő tojó gyűrűt viselt, tavaly gyűrűztük fiókaként, ez volt az első visszafogásunk eddig.

Júniusban már újraindulhatott a környezeti nevelés, a pázmándfalui óvodában és a gyórszentiváni Mórincz Zsigmond

Golya Road Show (fotó: Herczeg Zoltán)

Levendula Napok 2021 (fotó: Kiss Viktória)

Levendula Napok 2021 Győrígy Előd gyűrűzővel (fotó: Kiss Viktória)

Általános Iskolában tartott Madarászovi- és Madarászsvuli-foglalkozásokon összesen hetvenöt gyerek vett részt. A fehér-golya-gyűrűzést széles körben meghirdettük, így három helyszínen (Gyórszentiván, 85-ös főút mente és Tóköz) hatvan fiókat jelöltünk, amit több mint ötszáz érdeklődő nézett meg. Ezúton is köszönjük az E.ON Hungária Zrt. közreműködését a programban! Idén először szerveztünk programot a Pannonhalmi Levendulanapok népszerű rendezvényén. A levendulás portékák mellett a látogatók madárgyűrűzési és odúzási bemutatón vehettek részt, a gyerekeknek pedig különféle játékokkal, kézműves-foglalkozással készültünk. A nagy érdeklődésre való tekintettel a rendezvényen a jövőben is tervezünk megjelenni.

MME Kisalföldi Helyi Csoportjának vezetősége

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI HELYI CSOPORT

Szorosan együtt dolgozunk a mindennapokban a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesülettel és a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság Gerecsei Természetvédelmi Tájégségével. A második negyedév sokszínű munkájából csak néhányat tudunk kiemelni: Hosszan elnyúló, furcsa szezon után nagyon későn, április 22-én zárult a kétéltűmentésünk négy helyszínen (Bakonyszombathely, Tardos, Tata és Tarján). Az első kettőn, ahol még csapadékmentes időben is párás a levegő, átlagos állatmennyiséget juttattunk át a szaporodóhelyekre, míg a másik kettőn a száraz, többször hűvös időben a kétéltűek nem indultak el a kisvizetek felé. Eddig tájégségünkön nem tapasztaltunk ilyen jelenséget a tizenhárom év alatt, mióta a munkát végezzük. 2021-ben közel hétezer példány, többségében barna varangy, került biztonságban a szaporodóhelyre.

Még le sem zárult a „békamentés”, amikor április 10-én megnyitotta kapuját a naszályi Ferencmajori Madárvárta. Tavaszi működése több tevékenységet ölelt fel. A protokoll szerinti CES-gyűrűzés mellett napi szinten május 23-ig zajlott a munka. Közel ezer madár lábára került gyűrű, és több száz visszafogásunk volt. A CES feladatai után/mellett végeztük a bejelentkezett csoportok vezetését. A madárvárta fő feladata a környezeti nevelés, érzékenyítés, ezenkívül a csoportok vezetése mellett két kiemelt napon, a madarak és fák napján intézményi napokat is tartunk. Idén május 11-én és 18-án került erre sor, amikor a tatai Vadlúdsokadalom főtámogatójának, az Envirotis Holding Zrt. munkatársainak gyermekeit és azok osztályait láttuk vendégül. Az esemény során nyolc oktatási intézményből tizenkét alsó tagozatos általános iskolai osztályt (341

Környezeti nevelési foglalkozás (fotó: Komárom-Esztergom Megyei helyi csoport archívum)

A megújult kiátó (fotó: Komárom-Esztergom Megyei helyi csoport archívum)

gyermek) fogadtunk, és biztosítottunk számukra madárgyűrűzési bemutatót, távcsöves madármegfigyelést, játszóházas foglalkozásokat, illetve „természetvédelmi őr” kutyabemutatót.

2014 óta élőhelykezelési feladatokat is végzünk. Tatán két helyszínen a fokozottan védett nagy aggófű és a védett illatos hagyma termőhelyének kora tavaszi munkáit, majd később speciális mozaikos kezelést végeztük el: cserjeirtás, kaszálás, szénalehordás, ezenkívül feladataink között szerepel az egyes kezelési egységek rotálása, évenkénti kijelölése.

A Madártávlat tavaszi számában a megyei partifecske-védelmi munkánk eredményeiről írtunk. A megkezdett programot idén is folytattuk. E madárfaj érdekében Magyarországon a legtöbbet akkor tesszük, ha megőrizzük vagy mesterségesen megteremtjük a fészkelőhelyét: a függőleges, friss partfalakat. Magántulajdonosokkal, önkormányzatokkal és vállalkozásokkal 2021-ben több helyszínen (Ács, Komárom, Lábatlan és Naszály külterületén) szerveztünk és végeztünk élőhely-rehabilitációt a fecskék számára alkalmas fészkelőhelyek kialakítása érdekében. Az aktív természetvédelmi munka során közel 4200 m² felületen jött létre alkalmas fészkelőhely. Ezt a helyszín biztosításával, eszközökkel, anyagiakkal támogatta Ács, Komárom és Lábatlan Város Önkormányzata, az Envirotis Holding Zrt., Tóth Viktor, Moncz Imre és Dózsa Győző.

A Bridgestone Tatabánya Termelő Kft. 2018 óta kiemelt támogatója a térség természetvédelmi munkáinak. A cég támogatásával május és június folyamán két fontos beruházást valósítottunk meg a Ferencmajori Madárvárta közelében, a

Ferencmajori-halastavak területén. Az itt zajló szakmai munkához kapcsolódóan madármegfigyelő tornyot és fotóslejt építettünk. A tavaly decemberben lebontott, életveszélyessé vált toronynak a vízimadár-monitoringban, míg a lesnek a tatai Vadlúdsokadalom kommunikációjában van óriási jelentősége.

Bátyk Gellért és Csonka Péter

SOPRONI HELYI CSOPORT

Az óvodapedagógusok képzésében évek óta hangsúlyos elem a természetismereti és természetvédelmi alaptudás átadása, ezért Sopronban jó együttműködés alakult ki a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának oktatóival, bár ez a járvány időszakában elsősorban az online térben valósult meg. Mind a nappali tagozatos, mind a levelező hallgatók számára tartottunk konzultációval egybekötött előadást a madárvédelemről. Emellett a kötelező távolságtartás és az előírt higiéniai feltételek betartása mellett költőodúkat helyeztünk ki az egyik soproni gyakorlóóvoda kertjében, az ovisok nagy örömére.

Az öröndetesen gyarapodó szalakótamegfigyelések hatására odúkat készítettünk a faj számára, amelyek ősszel kerülnek majd kihelyezésre, és remélhetően a búbosbankák, füleskuvikok meglepedésében is segítenek majd.

CES Mekszikópuszta (fotó: Pellingert Attila)

Idén már a tizenharmadik szezon zajlott le a Mekszikópuszta Gyűrűzőállomás CES-pontján a helyi csoport és a Fertő-Hanság Nemzeti Park munkatársainak együttműködésével. Az elhúzódó hideg, viharos tavaszi időjárás miatt a szokottnál később jelentek meg a fiatal nádiposzták a fogáslistában, a tó tartósan alacsony vízállása következtében pedig érezhetően megváltozott a befogott nádiposzták faji eloszlása.

Pellingert Attila helyicsoport-elnök

Kutatóprogramom keretében háromrekeszes költőládákat készítettünk sarlósfecskék számára a tanulóimmal. Iskolánk sík teteje alkalmas volt ezek biztonságos kihelyezésére. Mivel az épület üregeiben hosszú évek óta költenek a madarak,

Kihelyezés – Horváth Farkas Zoltán, Horváth Miklós és Németh Richárd Vilmos (fotó: Gyimóthy Zsuzsa)

Szalakótaóóú-készítés (fotó: Pellingert Attila)

az odúk elfoglalására nagyon jók az esélyek. A mesterséges odúkkal segíthetjük a költésüket és az épület állagmegóvását is. A közeljövőben tervezik az épület szigetelését, így a költőládák kihelyezésével a védett faj költését továbbra is tudjuk biztosítani a telep veszélyeztetése nélkül. Az odúk karbantartásával, ellenőrzésével színesíthetjük a környezeti nevelést. A készítésében részt vevő tanulók jelen voltak a kihelyezésnél, és ha sikerrel járunk, a fiókák gyűrzésében is részt vesznek, így megtapasztalhatják munkájuk környezetvédelmi hasznát.

A természetjárás népszerűsítése szintén fontos részét képezi a programnak. A tanulók bevonásával második alkalommal állítottunk össze nyilvános, önállóan teljesíthető „Tavaszi fészkelődés” túrát, amelyet feladatlapos támogatással lehetett teljesíteni négy héten át. A közel hat km-es útvonalon tíz állomást jelöltünk ki a tanulókkal. A feladatok elsősorban a madárvédelmet népszerűsítették, aktuálisan a madarak fészkeléséhez kapcsolódóan, de az erdő élővilágával ismerkedhetett az, aki kilátogatott a Soproni-parkerdőbe. A leadott feladatlapok alapján 352-en teljesítették a kihívást, nagyon sok fényképet kaptunk a résztvevőktől, és sok pozitív visszajelzést. Többen jelezték, hogy örülnének a folytatásnak.

Gyimóthy Zsuzsa

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

Áprilisban tizennyolcadik alkalommal kezdtük el a fészkelő állományt monitorozó állandó ráfordítású madárgyűrzést (CES-programunkat) a Tömördi Madárvártán. Ugyancsak áprilisban értesültünk egy, a madárvártán 2017. szeptember 27-én gyűrzött hím házi rozsdafarkú olaszországi megkerüléséről. 2020. december 21-én leolvasták a gyűrzés számát, és fotó készült róla az ókori Róma fő közterén, a Forum Romanum egyik

Nagy fakopáncs fotózása a Tömördi Madárvártán (fotó: Gyurácz József)

szikláján. Ez az ötödik Magyarországon gyűrzött és külföldön megkerült házi rozsdafarkú és a faj második megkerült példánya Olaszországban.

Az előző évekhez képest nagyobb területen és nagyobb számban számolhattuk meg az agár koskort a madárvárta egyik gyepterületén. A rétek rendszeres gondozása nélkül valószínűleg e védett növényfajnak már nem lenne itt állománya. Júniusban elvégeztük az aranyvesszővel legsűrűbben borított területek kaszálását. A második negyedévben is folytattuk az MMM- és a MAP-programok keretében végzett madárszámlálásokat. Megfigyelőink április 9-én bizonyították a széki lile első Vas megyei előfordulását a rábapatyi kavicsbányatávon. Április 29-én a Magyarországon nagyon ritka vörhenyes fecske egy példányát is megfigyelték a kőszegi Abért-tónál és a harnas rétiheja fészkelését is bizonyították Vas megye területén. Májusban Szombathely önkormányzata is elindította fecskévédelmi programját, melyben helyi csoportunk együttműködik a város vezetésével. A program első feladata a szombat-

Pápai és sárvári diákok ökológia terepgyakorlata a Tömördi Madárvártán (fotó: Gyurácz József)

helyi fecskefelmérés megszervezése a lakosság bevonásával. Ennek eredménye alapján a város fecskévédelmi eszközeinek (műfészkek, sárgyűjtő helyek) elhelyezését célszerűbben lehet majd megtervezni.

Júniusban az ELTE szombathelyi Biológiai Tanszékével közösen tartottunk ökológia terepgyakorlatot a pápai és sárvári középiskolások részére a Tömördi Madárvártán. Az MME elnökségének döntése alapján az MME májusi közgyűlésén két tagtársunk is elismerésben részesült kimagasló madártani és természetvédelmi tevékenységéért. Az MME Örökös Tagja kitüntetését dr. Bánhidi Péter, helyi csoportunk alelnöke kapta, a Chernel István-emlékérmét dr. Kóta András titkárhelyettes vehette át. Mindkettőjüknek szívből gratulálunk, és további eredményes munkát kívánunk! Ezúton is köszönet helyi csoportunk tagjainak és önkénteseinknek is a programok sikeres megvalósításáért!

Gyurácz József

ELNÖKSÉG

Az MME 2021. évi küldöttközgyűlését a járványhelyzet miatt idén is online kellett megtartani május 15-én. Ez különösen nagy kihívás volt, mivel a küldötteknek új elnökséget kellett választaniuk. A küldöttek a következő öt évre Bukor Zoltán korábbi alelnök személyében új elnököt választottak. Az elnökség tagjai Babocsay Gergely, Druzbaczkó Ildikó, Frenyó Gábor, György Előd (új elnökségi tag), Haraszthy László és Pellingert Attila lettek.

Az elnökség június 4-én tartotta alakuló ülését. Ezen köszönetünket fejeztük ki a korábbi elnököknek, Bajor Zoltánnak az

elmúlt tíz évben vállalt szolgálataért, majd az új elnökség tagjai közül Babocsay Gergelyt és Frenyó Gábort választotta meg alelnököknek. A tervek szerint az elnökség minden tagja egy helyi csoport kijelölt kapcsolattartója lesz, hogy így közvetlenül kapjunk képet a csoportok működéséről, és tartsunk kapcsolatot azok vezetőivel, valamint felmerülő kérdésekkel közvetlenül az elnökséghez lehessen fordulni.

A következő időszak egyik fő feladata a 2022–2026 közötti stratégia elkészítése, és a korábban elfogadott stratégiai keretek feltöltése tartalommal, hogy a tanácsadó testületi ülés novemberben megtárgyalhassa, majd a 2022. évi küldöttközgyűlés elé kerülhessen végső elfogadásra. Ezenkívül a következő üléseken a Madárbarát önkormányzat program, a tagi rendszer áttekintése, a szervezeti struktúra, a belső képzés, az MME alapításának ötvenéves évfordulója és az MME oktatási rendszere biztosan napirendre fog kerülni.

Az új elnökség mellett egyesületünk új szervezeti egységeket is gazdagodott. Megalakult az Ifjúsági Tagozat, és alakuló ülésükön elnöknek Bodor Ádámot választották. Szintén az elmúlt évben alakult meg a Harkályvédelmi Szakosztály, amelynek vezetője Gerard Gorman. Újjalakult a Vízimadár-védelmi Szakosztály is, amelyet a következő időszakban Zalai Tamás fog vezetni.

TISZTÚJÍTÁS ÉS MEGÚJULÁS A VÍZIMADÁR-VÉDELMI SZAKOSZTÁLYNÁL

Hazánkban a vízimadarakkal kapcsolatos szervezett felméréseknek régre visszanyúló hagyománya van, hiszen Magyarország már 1969-ben (azaz öt évvel az MME megalakulása előtt) csatlakozott a Nemzetközi Vízivadkutató Iroda (IWRB) által meghirdetett Minimum programhoz, amely a telelő récefélék állományának meghatározására irányult a januári és novemberi hónapokban.

Az MME Vízimadár-védelmi Szakosztálya 1985-ben alakult meg azzal a céllal, hogy országosan összefogja a vízimadarak iránt érdeklődő számos madarászt, akiknek (a nagy fokú szakmai profizmus ellenére) sajnálatos módon a szervezettség sem akkor, sem azóta nem volt erőssége, ezért a szakosztály nem volt kiemelkedően sikeres.

Ahogy a kezdetekkor, azóta is folyamatosan igény mutatkozik arra, hogy az országban folyó kiterjedt vízimadár-kutatásokkal, vizes élőhelyek védelmével foglalkozó tagtársakat egy munkacsoportba, szakosztályba fogjuk össze, szintetizálva és felhasználva a hatalmas tapasztalatot és tudást a vizes élőhelyek és a vízimadarak védelme érdekében.

Napjainkban a klímaváltozás hatásai mindinkább ráirányítják a figyelmet a vizes élőhelyek fontosságára és sérülékenységére, amelyek az Európai Unió 2030-ig szóló biodiverzitási stratégiájának is alappillére képezik. Talán tényleg az utolsó órában vagyunk, hogy tegyünk valamit a vizes élőhelyeink és az azokhoz kapcsolódó sokszínű növény- és állatvilág megőrzéséért, amelyekhez, különösen a Kárpát-medencében, nagyon fontos, tradicionális madárvonulási útvonalak kapcsolódnak.

A védelem első lépése a megismerés, ezért a szakosztály elsődleges feladata a hazánkban fészkelő és átvonuló, kiemelt jelentőségű vízimadarak állományának felmérése és összegzése, lehetőleg a tagság minél szélesebb rétegeit bevonva. Ezzel párhuzamosan tervezünk egy, az egész országra kiterjedő vizes élőhely-felmérést is. Ugyanezekben az élőhelyeken újraindítjuk a hó közepi szinkronszámlálásokat, valamint fajmegőrzési koordinátorok segítségével szervezzük a fészkelő

fajok állományfelmérését és összegyűjtjük fészkelési adataikat. A közeljövő tervei között szerepel fajspecifikus szinkronok megvalósítása olyan fajok esetében, amelyek átvonuló példányszáma a hagyományos VVM (Vonuló Vízimadarak Monitoringja – a szerk.) során nem állapítható meg. További terveink között szerepel társadalmasítható védelmi akciók szervezése (pl. fészkelő tábor), valamint konkrét faj- és élőhelyvédelmi pályázatok megvalósítása is.

A szakosztályról részletesebben a www.vsz.mme.hu oldalon lehet tájékozódni, friss híreink a Facebook-oldalunkon (www.facebook.com/vsz) olvashatóak. Amennyiben bárki csatlakozni szeretne a munkánkhoz, részvételi szándékát a vsz@mme.hu e-mail-címen jelezheti. Köszönjük!

Zalai Tamás
szakosztályelnök

MEGALAKULT AZ MME IFJÚSÁGI TAGOZAT

A 2020. novemberi online Tanácsadó Testületi Ülésen fogalmazódott meg az Ifjúsági Tagozat megalakításának gondolata. A vírushelyzet miatt a szervezet lehetőségeiről főként az interneten egyeztetünk. Párbeszédet folytattunk az MME elnökségével, valamint a helyi csoportok tisztségviselőivel is. Sok fiatal csatlakozott már az elején, így hatvanfős alapító tagsággal tudtunk megalakulni, valamint megválasztottuk a tizenegy fős vezetőséget is. A 2021. májusi MME-küldöttközgyűlés elfogadta az MME alapszabályának módosítását, amely hivatalossá tette a tagozat hivatalos megalakulását. Jelenleg kilencvenhárom tagot számlálunk, közülük hatot az MME új tagjaként köszönthettünk. A tagozatban minden egyes helyi csoportot egy-egy koordinátor küldött képvisel, aki az újonnan belépőket vezeti

Ifjúsági Tagozat (fotó: Takács Árpád)

be a tagozati munkába, valamint a lakóhely szerinti helyi csoport életébe. Legfőbb céljaink a következők:

- az MME-ben tevékenykedő fiatalok tevékenységének megszervezése;
- további fiatalok megszólítása és integrálása az egyesületbe, a tagozat bővítése;
- regionális kapcsolatok kialakítása a fiatalok és a helyi csoportok között;
- a szakosztályok, valamint a Monitoringközpont munkájának segítése;
- fiatal tisztségviselők kinevelése.

Aki betekintést szeretne kapni a munkánkba, követhet minket az Instagramon (#madaraszni) vagy a Facebookon, csatlakozási szándékát pedig az ifi@mme.hu e-mail-címen jelezheti.

Bodor Ádám és Molnár Máté

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

SZARKAFÉSZEK GEODÉZIAI TRIPÓDBAN

2019. december 19-én a partiumi Sikló település (Șiclău, Románia) Kékes elnevezésű határrészén végeztem tájrégészeti felmérést, melynek során halomsírokat (kurgánokat) kerestem fel. Az egyik halom (Movila Chichiș – Kékes-halom) tetején földmérési pontot állandósítottak 1962-ben, melyet egy masszív felépítésű, vasszerkezetű tripód véd. Ennek közepében egy szarkafészeket fedeztem fel, mely 2,5 méter magasságban egy vízszintes vaslemezen feküdt, és három oldalról is vaslapok vették körül. A jó állapotú fészkek vékony ágakból épült, belseje sárral volt kitépve. A madarak a fészket a vaslapok közötti vékonyabb réseken közelíthetik meg. Az erősen átala-

Fotó: Bede Ádám

kított mezőgazdasági tájban nagy területen semmilyen más fészkelési alkalmaság nem található, ezért választhaták a szarkák a tripódot, mely ráadásul viszonylag zárt oldalai miatt pluszvédelmet is biztosít. Korábban már találgattam a faj vasszerkezetű középfeszültségű villanyoszlopon való fészkelésével, de geodéziai tripódban való fészkeléséről eddig nem volt tudomásom.

Bede Ádám

HÁZAK KÖZÖTT FÉSZKELŐ BARNA RÉTIHÉJA

Tiszalöki kertemben, szomszédokkal osztozva, nádas is van. A kert a kisváros belterületén helyezkedik el, nem a település szélén. Többször próbálkoztak már itt barna rétihejék költéssel,

Fotó: Zsiros Sándor

sikertelenül, 2015-ben viszont felnevelték fiókáikat. A tojó számára elég stresszes lehetett a helyszín, a nászrepülésben alig, a fészekanyagfordásban egyáltalán nem vett részt. Bent tartózkodott a fészkekben, egy-egy sippantással kommunikált a hímmel. Kötés, fiókanevelés idején sem láttam. Jött a hím a zsákmányokkal, a tojó nem szállt föl, a hím vitte be a fészkekbe a táplálékot. Aztán egyszer arra figyeltem fel, hogy teljesen elmaradtak a fészkek felől a tojó sippantásai. Egy hét után bementem a fészkekhez: abban három, körülbelül háromhetes barnarétiheja-fióka volt, a tojó sehol. A továbbiakban a fiókák kirepüléséig – és utána sem – semmit nem láttam, hallottam, amiből arra következtethettem volna, hogy a tojó jelen lenne. Még kétszer jártam/jártunk a fészkeknél. Úgy gondolom, hogy a fiókák nagyjából kéthetes korától csak a hím nevelte azokat, sikeresen, mert az első repülésük után még körülbelül két héttig itt mozogtak a környéken.

Zsiros Sándor

ERDEI SZALONKA FÉSZKELÉSE 2011-BEN A KISALFÖLDÖN

A Kisalföld közepén, Kapuvártól délkeleti irányban, a Babót nevű falu Babóti-erdő és Petlendi-erdő határán az egyik erdő-részben 2011. április 4-én egy helyi erdész köbözte az érintett erdőrészt. Munkája folytatása közben két helyen látott erdei szalonkát, majd egy helyen fészkekről ugrasztott fel egy éppen kótló madarat. Ezután bejárta az előző helyszíneket, ahol a másik két erdei szalonkát ugrasztotta, de ott nem talált fészket. Másnap Magyar Zsolt hivatásos vadász is megnézte a kótló madarat. Ekkor a tojó madár ismét felrepült a fészkekről.

A megfigyelésről április 7-én értesültem, és a következő napon a délelőtti órákban a hivatásos vadással közösen kimentünk a helyszínre. Ekkor sajnos a madár nem volt a fészken, amely egy sík vidéki, középkorú tölgyerdőben volt a földön, sűrű aljnövényzet között. Gyorsan dokumentáltuk az esetet, fotóztuk a fészkeket, amelyben négy tojás lapult, majd egy közeli megfelelő helyre kihelyeztünk kameracsapdát (vadkamerát). Ekkor nagyon jó idő volt, meleg, napsütéses szélcsend,

Fotó: Bátky Gellért

így reméltük, hogy a tojó madár csak ideiglenesen hagyta magára a tojásokat. A hivatásos vadász elmondása szerint az előző két napban nem zavarta senki. Május 8-án Cseh Patríciával mentünk ki legközelebb a területre ellenőrizni a fészkek állapotát. Sajnálattal négy kihült tojást találtunk a fészkekben, a vadkamera 520 fotót készített, ezen csak néhány őz volt látható, erdei szalonka nem.

Bátky Gellért

RÖVIDKARMÚ FAKUSZ KÖLTÉSE ÉPÜLET ZUGÁBAN

2021. június 6-án költésre utaló viselkedést figyeltem meg egy rövidkarmú fakusznál Várpalotán, a Készenléti lakótelepen, amely egy tölgyes parkerdőben elhelyezkedő, különálló településrész. A megfigyelt madár a 4. számú társasház felső, délkeleti sarkánál járt be egy téglák közötti üregbe, amely 9,3 méter magasságban található. A téglákat bádoglemez, az üreg bejárati nyílását pedig lefűgő tetőszigetelő tekercs fedi. Az első észlelést követően mindennap megfigyelhető volt, hogy egy példány rendszeresen bejár az üregbe, június 16-án pedig egy elpusztult tokos rövidkarmúfakusz-fiókat találtam az üreg alatt

Fotó: Somogyi Balázs

a járdán. A szóban forgó lakótelepen régóta fészkel a faj, de épületen való költését még nem tapasztaltam, bár a régi feljegyzéseket átnézve voltak arra utaló jelek. 2010. június 15-én ugyanis egy kifejlett, de még röpképtelen fakuszfiókat találtam a fent említett társasház tövében a járdán, 2011. május 6-án pedig egy öreg madarat láttam magasan ugyanazon társasház falán, míg egy másik példány a közeli fákon énekelt. A fakuszkok a táplálékkeresés során egyébként egyes társasházak falainak terméskövel burkolt tövét is át szokták nézni. Ez a költési adat egyrészt a két hazai fakuszfajra jellemzőnél nagyobb fészkelési magasság miatt érdekes, másrészt azért, mert ritka jelenség a fakuszkok mesterséges létesítményen történő fészkelése.

Somogyi Balázs

VARJÚFÉLE ÁLTAL ÉPÍTETT GALLYFÉSZEK VÉRCSEKÖLTŐLÁDÁBAN

2021. május 24-én vörös vércsek számára kihelyezett költőládákat ellenőriztem Várpalotán, az Inota településrész határában fekvő Tótföldi-dűlőben, legeltetett gyepterületen. Az ellenőrzés során egy varjúfélek által 2021-ben épített gallyfészket találtam az I15 jelű láda belsejében. A fémből készített, keleti tájolású, tükrös költőláda nagyfeszültségű légvezeték tartóoszlopán helyezkedik el, az alsó harmad magasságában.

A ládában 2019-ben és 2020-ban is vörös vércsek költöttek sikeresen. A fent említett ellenőrzés alkalmával is a revírben tartózkodott egy vércsepár, de a fészkek üresek voltak, holott a szomszédos vércsepárok akkor már négy- illetve hattojásos fészkeiken kótlottak. A június 26-i utóellenőrzés alkalmával egy öreg vörösvércse-tojó tartózkodott a költőládánál, azonban a fészkek ismét üresek voltak. A terület madárfaunájának ismerete alapján az a legvalószínűbb, hogy a gallyfészket hollók építették, azonban a fészkelés részletei nem ismertek. A hollóknak két általam ismert, traverzre épített gallyfészke is van a

térségben (Berhidán és Csóron), ahol ez a fészkelési mód a holló esetében viszonylag új keletű, azon belül a költőládába történő fészekrakás teljesen újszerű.

Somogyi Balázs

FENYVESCINEGE TOJÁSOS FÉSZKÉRE RÁÉPÍTŐ ÖRVÖS LÉGYKAPÓ

2021. május 5-én Karancslapujtón, a Bobonyír erdeiben az általam kihelyezett fészekodúkat vizsgáltam. Hegyoldalon, idősödő, ritkás feketefenyvesben, az 1,6 méter magasságban törzsre rögzített tíz centiméter átmérőjű B típusú PVC-odút szándékoztam megnézni. Már távolabbról is feltűnt, hogy az odúba egy hím örvös légykapó repked ki-be, közeledtemre pedig erős vészhangokat hallattott. Az odú fedelét leemelve fenyvescinege tíztojásos, takaros kis fészket láttam meg. Május 19-én újra ellenőriztem, egy halom kis tojásra számítottam, ehelyett az örvös légykapó új építésű fészket találtam hat tojással, a kottló tojó pedig kirepült. A légykapó ráépítette a saját fészket a fenyvescinege tojásos fészkére. Ha korábban nem néztem volna meg az odú tartalmát, észre sem vettem volna a turpisságot. A gyakorlatban általában úgy működik ez a dolog egyes fajoknál, hogy vegyes tojásos fészkek alakulnak ki, úgynevezett összetojásokkal.

Rozgonyi Sándor

HASZNÁLATON KÍVÜLI KAPTÁRBAN FÉSZKELŐ SZÉNCINEGE

Érsekvadkertben, egy árnyas udvaron áll egy üres nagy Boczonádi-kaptár, amelyet a törött oldala miatt már évek óta nem használnak. 2020-ban és 2021-ben is széncinegék választották fészkelőhelyül, feltételezhetően ugyanaz a pár vagy madár, de ez nem bizonyított. 2020-ban az első fészket április végén, tojásos korban valami kifosztotta. Ezután ismét költésbe kezdtek, ezért a bejáratot leszűkítettük egy kis deszkadarabbal, hogy a fészekfosztogatót kizárjuk. Véltetően ennek köszönhetően a második és utána a harmadik költés is sikeres volt, nyolc, majd öt fióka repült ki. 2021-ben az első fészekben öt fióka közül négy kirepült, a második költésben pedig nyolcat neveltek fel. Az első fészkeket középtájrak tettük, míg a második csészéjét a kaptár sarkában alakították ki.

Fotók: Karcza Zsolt

A kaptárban hatalmas mennyiségű fészekanyagot gyűjtöttek össze a két év alatt, legnagyobbbrészt mohaalapot. A cinegét nem zavarja, hogy az udvaron zajlik az élet, néha a kaptár melletti tűzrakó hely is üzemel. Ilyenkor a kaptár tetején alapanyagok, fűszerek sorakoznának, de a fészkelés miatt most ezt máshogy oldjuk meg.

Lukács Katalin Odett és Karcza Zsolt

[Szerkesztői megjegyzés: Idén júliusban többnapos méhészeti terepgyakorlaton, a Tolna megyei Szálka közelében egy, pergetéskor a keretek szállítására is használt ládában hasonló fészkelés nyomait találtam. A széncinegére utaló moha fészkealap jó öt centiméter vastagon töltötte ki teljes egészében a körülbelül 80x40 centiméteres alapterületű ládabelső.]

HEGYI BILLEGETŐ FÉSZKELÉSE SÍK VIDÉKEN

2021. április 24-én egy hegyi billegetőt találtam fészekben ülve Budapest XVII. kerületében, a Rákos-pataknál. Több fészek is volt, amelyek egy vasúti híd I gerendáinak vízszintes részére

Fotó: Soós Tamás

épültek. Április 17-én figyeltem fel először arra, hogy még mindig ott van két példány, és a gyanús fészkeket is akkor láttam meg. Ez a faj első bizonyított költése a fővárosban. De ami még érdekesebb ebben a költésben, hogy a hegyi billegető hegyvidéki fészkelő. Mivel több fészket is láttunk, és a fajra jellemző a költőterülethez való hűség, valószínűleg nem idén költöttek ott először. A későbbiekben a hat fiókat Nagy Levente meggyűrözte, másodköltést pedig nem észleltünk.

Ifj. Bebesi Zoltán

HEGYI BILLEGETŐ KÖLTÉSE FEJÉR MEGYÉBEN

A Fejér megyében található Fehérvárcsurgói-víztározót a Gajapatak duzzasztásával alakították ki az 1970-es években. 2021. június 11-én a zárógát alatti aknában denevéreket kerestem, amikor a falba épített, feltehetően a szivárgó vizek elvezetésére szolgáló csövek egyikéből egy tojó hegyi billegető ugrott ki. A csőben levő fészekben öt tojás volt. Június 16-án a fészekben már négy fióka lapult. Mivel a tározó mentén folyóvíz sehol sincs, a hegyi billegetők szinte kizárólag az aknában

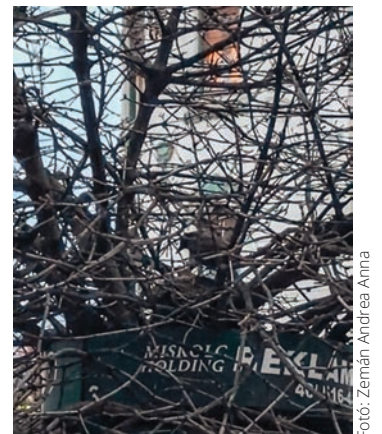
keresték táplálékukat. Már az előző években is találtam ezekben a csövekben fészkeket, mivel azonban akkor madarat nem láttam, azokat barázdabillegetőnek véltem.

Staudinger István

[Szerkesztői megjegyzés a hegyibillegető-fészkelésekhez: Érdekes egybeesés, hogy egyszerre két – nem hegyvidéki – hegyibillegető-fészkelésre bukkantak tagtársaink. A kettő között azonban jelentős különbség, hogy a budapesti patak mellett található, míg a Fejér megyei állóvíznél. Mindkét esetben valószínűsíthető, hogy már egy-két évvel korábban is ott költöttek a billegetők. Rovatunk egyik célja az, hogy a madarak költési szokásainak változását nyomon kövessük. Úgy tűnik, a hegyi billegetőknel elkezdődött valami, elkezdtek elhagyni hegyvidéki költőhelyeiket. Azt, hogy ezek egyedi esetek vagy egy kezdődő folyamat részei, csak a későbbiekben fogjuk megtudni. Ehhez azonban az szükséges, hogy ezentúl még jobban figyeljünk a hegyi billegetők sík vidéki megjelenéseire.]

JANUÁRI FEKETERIGÓ-KÖLTÉS

2021. február 1-jén a délutáni órákban Miskolc belvárosában figyeltem fel egy, a villamossínek melletti fa csupasz koronájában lévő fészkből hallatszó hangokra. A fától kissé távolabb megállva vártam, vajon feltűnik-e valamelyik szülő, hogy beazonosítható legyen, kihez tartozik a fészek. Hamarosan egy tojó fekete rigó érkezett, csőrében táplálékkal. Pár nap múlva visszamentem megnézni, mi a helyzet a rigócsaláddal, de sajnos a fészek üres volt, feltehetőleg a jelentős lehűlés és erős éjszakai fagyok miatt.

Fotó: Zemán Andrea Anna

Zemán Andrea Anna

ÖT KAKUKKTOJÁS EGY NÁDIRIGÓFÉSZKÉBEN

2020. május 16-án a kutatási témámhoz fűződő rendszeres nádirigófészkek-keresési tevékenységem közben Apajon egy olyan nádirigófészkekre bukkantam, amelyben három nádirigó- és négy kakukktojás volt. Egy ötödik kakukktojást a gazda felismert, és „beásta” a fészek anyagába. Bár a kiskunsági csatornák mentén minden évben a nádirigófészkek több mint felébe kerül kakukktojás, és a többszörös parazitizmus is gyakran

Fotó: Márton Attila

előfordul, az, hogy öt kakukktojás került egy nádirigófészkebe, nagyon ritka eseménynek számít. Az első kikelt kakukkfióka kitesztotta a többi tojást a fészkekből, majd két héttel később predáció áldozata lett.

Márton Attila

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt és Lukács Katalin Odett

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt összesítések tájékoztató jellegűek, és a 2021. június végéig beérkezett adatok alapján készültek. Ahol az egyes adatoknál nem szerepel évszám, az az ideje, 2021. évre vonatkozik. A madárfajok sorrendje – szerkesztési okok miatt – nem mindenhol követi az aktuális rendszertani sorrendet.

Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai.

Amennyiben gyűrűs madarat, madártetemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Madárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adatbankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik Önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszlevélben.

CSÖRGŐ RÉCE

Április elején egy Portugáliában gyűrűzött csörgő récét figyeltek meg Tatán, a Városi-tavon (Komárom-Esztergom megye, Szeimann Péter). A madarat csőrprotáliával látták el 2019 októberében Lisszabon határában. Ez az első portugál gyűrűs csörgő réce, amely megkerült Magyarországon.

Május közepén egy magyar gyűrűs csörgő réce is megkerült, amelyet Oroszország északnyugati részén (Komiföld) lóttek le. A madarat 2020. augusztus végén gyűrűzték a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye, Pitó Andor). A hazai jelölésű csörgő récek közül eddig ennek a madárnak van a legtávolabbi megkerülési adata (3223 km).

A csörgő réce gyakori átvonuló Magyarországon, sokszor jelentős tömegei jelennek meg szeptember és november között. Észak-Afrika partvidékeire vonul tovább, de gyakoriak a nálunk áttelelő példányai is.

BŐJTI RÉCE

Egy hazai gyűrűs bőjti récét lóttek le április 12-én Belaruszban, Bresztől északkeletre. A madarat mindössze két héttel korábban, március 28-án jelölték Jászberény határában (Jász-Nagykun-Szolnok megye, Koleszár Balázs). Ez az első hazai gyűrűs bőjti réce, amely megkerült ebből az országból. Ez idáig a Magyarországon meggyűrűzött 329 bőjti réce közül ez

foto: Koleszár Balázs

a hetedik, amely megkerült külföldön. Korábban Oroszországból, Törökországból (annak európai részéről), Olaszországból (két példány), Libiából és Szenegálból jelentették bőjti réce megkerülését.

A faj hosszú távú vonuló, a hazai fészkelő és a Kárpát-medencén átvonuló állományai délnyugati irányba hagyják el Európát, és a telet Afrika Száhel övezeten túli területein töltik.

KÍGYÁSZÖLYV

Május közepén egy színes gyűrűs kígyászölyvet fényképeztek le a Keszthelyi-hegységben (Zala megye, Árvay Márton). A madarat 2013-ban gyűrűzték fióka korában a Budai-hegy-

foto: Árvay Márton

ségben (Pest megye, Turny Zoltán). 2016-ban Ároktónél (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Török Hunor Attila) és 2017-ben Nagyvánánál (Jász-Nagykun-Szolnok megye, Gabriel Ozon) is megfigyelték.

2013 óta ötvenhárom kígyászölyv kapott színes gyűrűt Magyarországon, valamennyi fióka korában. Közülük eddig nyolc madarat sikerült megfigyelni, hetet belföldön, egyet pedig Romániában, a Bánságban. A kígyászölyv hosszú távú vonuló, a telet Afrika Száhel övezetében tölti.

KÉK VÉRCSE

Egy hazai jelölésű kék vércsét azonosítottak a színes gyűrűje alapján május közepén Spanyolország keleti partvidékén (Girona tartomány, Joan Goy). A madarat fióka korában gyűrűzték 2020-ban Pély határában (Heves megye, Palatitz Péter). Ez az első magyar gyűrűs kék vércse, amely megkerült Katalóniában. Korábban két hazai jelölésű példányról kaptunk hírt Spanyolországból, mindkét eset a Baleár-szigeteken történt. Egyik madarat megfigyelték (2008), a másik példány repülőgéppel

foto: Joan Goy

ütközött (2015). Mindegyik eset a tavaszi vonulási időszakban történt.

Májusban Bosznia-Hercegovinából is jelentettek egy hazai jelölésű kék vércsét, amelyet elhullottan találtak. Ez az első hazai gyűrűs példány, amely megkerült a balkáni országban. A madarat 2019. szeptemberben jelölték öreg tojóként Tarnaszentmiklós határában (Heves megye, Palatitz Péter).

Magyarországon 2020-ig 13 603 kék vércsét gyűrűzték, a legtöbb madarat fióka korában. 2008-tól teleszkóppal is leolvasható, egyedi kódos színes gyűrűket használnak a madárfaj jelölésére. Eddig közel tízezer példányt gyűrűzték meg ezzel a módszerrel. Az itthon megjelölt kék vércsek közül eddig 113 példány került meg valamilyen körülmények között külföldön, a legtöbbet a színes gyűrűje alapján azonosították. Európa legtöbb országából érkeztek visszajelzések, ami mutatja a Kárpát-medencei költő állomány jelentőségét.

A kék vércse Közép-Ázsiában és Kelet-Európában fészkel, költőterületének nyugati határvidéke a Kárpát-medence. Nyár végén nagy csapatokba verődnek, egyes gyülekezőhelyeiken több ezer madár is összegyűlhet. A telet Dél-Afrikában töltik, az első példányok áprilisban érkeznek vissza a költőterületeikre.

GÓLYATÖCS

Egyedi kódos sárga gyűrűje alapján azonosítottak egy hazai jelölésű gólyatöcsöt június 24-én Németországban, Drezda közelében. A madarat a tavaszi vonulása során, április 5-én gyűrűzték Balmazújváros határában (Hajdú-Bihar megye, Koleszár Balázs). Ez az első magyar gyűrűs gólyatöcs, amely megkerült Németországban.

Hazánkban ez idáig négyszáz gólyatöcsöt gyűrűzték, közülük korábban öt került meg külföldön, három Ausztriában a Fertő tónál, kettő pedig Olaszországban.

A gólyatöcs, amely 2019-ben volt az év madara, a szikések, belvízfoltok, kisebb-nagyobb tocsogók fészkelő madárfaja. Hosszú távú vonuló, a telet Észak-Afrika partvidékén vagy a Szaharán túli területeken tölti.

GULIPÁN

Áprilisában egy holland gyűrűs gulipánt figyeltek meg Fertőújlak határában (Sarród, Győr-Moson-Sopron megye, Pellinger Attila). Az öreg tojó madarat 2020. májusban gyűrűzték Amszterdam közelében (Markermeer). Ez az első holland gyűrűs gulipán, amely megkerült Magyarországon. Korábban bolgár, francia (hat példány), lengyel (két pld.), német, olasz (két pld.), spanyol (két pld.), szlovén és ukrán (két pld.) gyűrűs példányok kerültek meg hazánkban.

A gulipán Eurázsiaiban és Észak-Afrikában a tengerpartok és a kontinentális szikes tavak mentén költ. A telet a Földközi-tenger és Északnyugat-Afrika partvidékén tölti.

TEMMINCK-PARTFUTÓ

Egy hazai gyűrűs Temminck-partfutót azonosítottak a színes gyűrűje alapján május 24-én Koppenhága határában (Jonas Hansen Tchikai). A madarat 2019 nyarán gyűrűzték a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye, Koleszár Balázs). Ez az első magyar gyűrűs Temminck-partfutó, amely megkerült Dániában. A Magyarországon eddig meggyűrűzött 346 Temminck-partfutó közül ez a negyedik madár, amely külföldön került meg. Korábban Németországban, Olaszországban és Máltán fogtak vissza, illetve figyeltek meg hazai jelölésű példányokat.

foto: Jonas Hansen Tchikai

A Temminck-partfutó Magyarországon rendszeres átvonuló madárfaj, magányosan vagy kisebb csapatokban csatlakozik más partfutókhoz. Skócia, Skandinávia és Ázsia tundraiban fészkel. Hosszú távú vonuló, a telet Afrikában tölti.

HAVASI PARTFUTÓ

Egy hazai gyűrűs havasi partfutót azonosítottak a színes gyűrűje alapján május 22-én Moszkvától százharminc km-re, egy halastó mellett (Natalya Ostapova). A megfigyelt madarat a kirepülésének évében, az első őszi vonulása során, 2019. szeptember végén gyűrűzték a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye, Hadarics Tibor). Ez az első magyar gyűrűs havasi partfutó, amely megkerült Oroszországban. A Magyarországon jelölt példányok közül jelenleg ez a legkeletebbi megkerült madár.

foto: Natalya Ostapova

Az eddig itthon megjelölt 4433 havasi partfutó közül mostanáig 148 példány került meg külföldön, Európa legtöbb országában, valamint egy madár Észak-Afrikában (Algéria). Itthon 2017 óta jelölik a havasi partfutókat színes, teleszkóp segítségével is leolvasható gyűrűkkel a vonulási időszakban, a legtöbbet a Fertőújlak közelében elterülő Borsodi-dűlőben a Fertő–Hanság Nemzeti Park szakemberei.

A havasi partfutó Magyarországon rendszeres átvonuló madárfaj. Hozzánk ősszel elsősorban a Baltikum felől érkeznek, és Délnyugat-Európába, elsősorban a Földközi-tenger nyugati partvidékére, valamint az Atlanti-óceán partvidékére vonulnak tovább. Tavasszal a fészkelőhelyekre vonuló madarak északi, északkeleti irányba szelik át a kontinenst.

ERDEI SZALONKA

Egy hazai gyűrűs erdei szalonkát lőttek le az év elején Dél-Olaszországban. A madarat 2017. márciusban gyűrűzték Hajós közelében (Bács-Kiskun megye, *Agócs Péter*), majd 2020. decemberben még a jelölés helyén ismét visszafogták. A Magyarországon gyűrűzött erdei szalonkák közül eddig ez a legidősebb megkerült példány. Az itthon megkerült külföldi

fotó: Agócs Péter

gyűrűs erdei szalonkák közül a legidősebb madarat 1998-tól gyűrűzték Franciaországban, és 2008-ban lőtték le Kóka közelében (Pest megye). A teljes európai madárgyűrűzési adatbankot (EURING-adatbank) tekintve, a gyűrűzést követő tizenötödik évben ejtették el a legidősebb – Nagy-Britanniában jelölt – gyűrűs példányt.

A Kárpát-medencében fészkelő és átvonuló erdeiszalonka-állományok a telet Nyugat- és Dél-Európában töltik. Ez a madár a vadászskultúrában meghatározó szerepet tölt be, mivel azonban a sérülékeny fajok közé tartozik, az Európai Unió betiltotta a tavaszi vadászatát. Ez hazánkban is komoly feszültségek forrása a vadásztársadalom és a természetvédelem között. Vadgazdálkodási szempontból a faj kevésbé jelentős, de speciális vadászati módja és a hozzá kapcsolódó hagyomány miatt minden korlátozás nemtetszést kelt a vadászokban.

RÉTI CANKÓ

Április végén Katalóniában fényképeztek le egy hazai jelölésű réti cankót (Girona tartomány, *Alex Fonollosa*). Ezt a madarat 2019 nyarán jelölték narancssárga jelölőgyűrűvel a Fertő–Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Moson-Sopron megye, *Koleszár Balázs*). Ez az első hazai gyűrűs réti cankó, amely megkerült Spanyolországban. Magyarországon 2017 óta alkalmaznak a réti cankóra

fotó: Alex Fonollosa

teleszkóppal viszonylag könnyen leolvasható színes gyűrűs jelölést. Ez ideig 1489 madarat jelöltek meg ezzel a módszerrel itthon, a legtöbbet a Mekszikópusztai Madárvárta munkatársai az őszi vonulási időszakban.

Magyar gyűrűs réti cankók nagyobb számban eddig Lengyelországban kerültek meg. Ezenkívül a Kárpát-medencén túl Finnországból, Litvániából, Németországból, Olaszországból, valamint Afrikában Mauritániából, Szenegálból és Maliból jelentettek hazai jelölésű példányokat. Itthon eddig finn, svéd, lengyel, cseh, szlovák, spanyol, olasz és – Maliban felhasználást – francia gyűrűs réti cankók kerültek meg.

A réti cankó Európa és Ázsia északibb vizes élőhelyein fészkel. Magyarországon rendszeres tavaszi és őszi átvonuló. Ilyenkor nagyobb számban lehet megfigyelni szikes tavakon, nedves réteken, belvízfoltokon, sekély tavakon. Hosszú távú vonuló, a telet Afrikában tölti.

SZTYEPI SIRÁLY

Egy hazai gyűrűs sztyeppi sirályt figyeltek meg áprilisban Lengyelország délnyugati részén. A madarat egy sirálykolóniában, a fészken fényképezték le. Ezt a példányt 2007-ben gyűrűzték fiókaként a Hortobágyi-halastavakon (Hajdú-Bihar megye, *Szinai Péter*). A jelölése óta korábban nem figyelték meg meg, ez az első megkerülése. Jelenleg ez a legidősebb hazai gyűrűs sztyeppi sirály, amely megkerült.

A sztyeppi sirály a délkelet-európai síkságok vizes élőhelyein fészkel. A Kárpát-medencében a Hortobágyon alakult ki

fotó: Jakub Szymczak

kolóniája. Rövid távú vonuló madárfaj, a telet Közép- és Délkelet-Európa folyói mentén és partvidékén tölti.

ERDEI SZÜRKEBEGY

Egy belarusz gyűrűs erdei szürkebegyet fogtak vissza április 20-án az Ócsai Madárvártán (Pest megye, *Lukács Zoltán*). Ez az első Belaruszban jelölt erdei szürkebegy, amely megkerült hazánkban. A madarat 2020. szeptember végén gyűrűzték az ország északi részén, az orosz határ közelében. Magyarországon korábban orosz, finn, lengyel, szlovák és szlovén gyűrűs példányok kerültek meg. Az erdei szürkebegy hazai állománya rövid távú vonuló, a telet a Mediterráneumban töltik, de enyhe teleken áttelelő példányai is előfordulhatnak.

HÁZI ROZSDAFARKÚ

December végén egy hazai gyűrűs házi rozsdafarkút figyeltek meg Rómában, a Forum Romanum romkertben (*Carlo Catoni*). A madarat első éves korában, 2017. szeptember végén gyűrűzték a Tömördi Madárvártán (Vas megye, *Varga László*). Ez az első magyar gyűrűs házi rozsdafarkú, amelyet megfigyeltek Olaszországban, és a fémgűrűje alapján, megfogás nélkül azonosítottak.

A Magyarországon eddig megjelölt közel 21 ezer házi rozsdafarkú közül korábban mindössze négy példány került kézre külföldön, kettő Görögországban, egy Horvátországban, és egyet lelőve találtak meg Olaszországban.

A házi rozsdafarkú rövid távú vonuló, a telet a Mediterráneumban tölti. Kora tavasszal, hóolvadás után rögtön megjelenik a Kárpát-medencében, de enyhébb teleken számos áttelelő példány is megfigyelhető.

fotó: Carlo Catoni

CSATLAKOZZON ÖN IS AZ MME MADÁRBARÁT KERT PROGRAMJÁHOZ!

**Országszerte már több mint
hétezeren, köztük több
mint ezer óvoda és iskola
regisztrált a 2002-ben
indult programba.**

**Csatlakozás, részletek
és az elismerő tábla
megszerzésének feltételei
az MME-honlapon
találhatóak:**

**mme.hu > MADÁRBARÁT >
Madárbarát kert program**

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani 2021 áprilisának, májusának és júniusának legérdekesebb faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontjait nem közöljük.

ÁPRILIS

Április első napján még látták a már márciusban is ugyanott észlelt lilébibicet a kardoskúti Fehér-tónál (Takács Á.). A hónap elején egy hím álarcos réce x fütyülő réce hibridet figyeltek meg Tiszasüly határában (Görbémajor) (Rimóczi Á. és társai), a naszályi Ferencmajori-halastavakon pedig egy hím üstökösréce x kontyos réce hibrid került szem elé (Szeimann P.). A hónap második hétvégéjén hím bajszos posztát fotóztak egy miskolci lakótelepen (Fridrich L.), ennek a mediterrán elterjedésű fajnak ez mindössze a negyedik előfordulása Magyarországon. Április első három hetében két (Veszelinov O. és társai), az utolsó héten pedig már három havasi sarlósfecskét láttak Debrecen nyugati részén, a tavalyi költőhely környékén (Tar I.). A hónap harmadik hetében a Mocsa melletti Váli-tavon öt (Szeimann P.), Budapesten (Csepel) pedig hét nilusi ludat észleltek (Teleki K.). Április utolsó hetében egy-egy hím citrombillegetőt figyeltek meg a rábapatyi kavicsbányatavaknál (Faragó Á. és társai) és a Hortobágyi-halastavon is (Emri T. és társai). Szintén április utolsó hetében egy barátkeselyűt láttak és fényképeztek Geszt és Zsadány között (Fábián P. I.) ❶, pár nappal később pedig egy Bulgáriában jeladózott példány repült be Csengeter közelében Magyarország északkeleti részébe, amelyet

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében valószínűleg lelőttek (erre a megtalált jeladó és a körülötte talált nyomok alapján lehetett következtetni – parlagisas.hu). A hónap utolsó napjaiban a kőszegi Abért-tónál egy (Kóta A. és mások), Ópusztaszer mellett (Rontószél) két vörhenyes fecskét (Nagy T.) ❷, Hajdúszoboszló közelében (Ős-Köcsely) egy átszíneződő szélesfarkú halfarkast (Végvári Zs., Szilágyi A.), Kecel határában pedig egy sötét színváltozatú törpesast láttak (Nyúl M.).

Fotó: Heincz Miklós

Fotó: Fábián Péter Imre

MÁJUS

A hónap első hetében Tolcsván egy vörhenyes fecskét (Simay A.) ❸, Apajon (Alsó-Szűnyog) egy sarkantyús pityert (Steiner A.), Bácsalmás közelében pedig egy szikipacsirtát figyeltek meg (Tamás Á., Csintalanné Grazca D.) ❹, és ezen a héten jelent meg először a „szokásos” hím kerti sármány Apácatorna közelében (Vasuta G.). Május folyamán a debreceni költőhely környékén rendszeresen kettő-hat havasi sarlósfecskét láttak (Tar I. és mások), a hónap második hetében pedig Hódmezővásárhelyen (Domján A., Molnár Á.) és Szegeden (Tokody B., Szántó B. és mások) is megjelentek a madarak. Május második hetében érkeztek meg a fészkelő kucsmás sármányok, Makó közelében egy párt (Domján A.), Csávoly mellett pedig eleinte két hím, később négy hím és két tojót láttak (Tamás Á., Gyuricza A. és mások) ❺, de egy kóborló hím példány Gánt határában is felbukkant (Klébert A.) ❻. Május második hetében a Szabadkigyós melletti Nagy-gyöpön egy fehér farkú lilébibicet láttak és fényképeztek (Marik P.) ❼, Akasztó külterületén pedig egy hím trombitás sivatagipinty került szem elé (Bárdos T.) ❽, utóbbi madárfajt korábban még sohasem észlelték Magyarországon, ez az első előfordulása. A magyar madárfaunára szintén új faj volt a hónap közepén Ócsán fogott és gyűrűzött déli geze (lásd 29. oldal) Marton A. és társai). Május közepén egy újabb Bulgáriában jeladózott barátkeselyű repült át Kelet-Magyarország (Hajdúság, Zempléni-hegység) felett

(greenbalkans.org). A harmadik héten a Hortobágyi-halastavon (Kecskés J. és társai) és az Egyek–Pusztaköcsi-mocsarak területén (Borza S., Godó L.) egy-egy terekcankót ❾, a Tiszafüred határában lévő Csabai-laposon egy öreg vándorpartfutót (Veszelinov O.), a Debrecen melletti Halápi-víztározó közelében pedig egy éneklő hím karmazsinpírókot észleltek (Nagy M.). A harmadik héten két öreg sarki csér tűnt fel a Fertőújlak melletti vizesélőhely-rekonstrukciókon, a madarakat mintegy tíz napig több alkalommal is megfigyelték a területen (Hadarics T. és mások) ❿, ahol ugyanebben az időszakban két nilusi ludat is láttak (Katona J., Kecskés J.). Május negyedik hetében a tömörkényi Csaj-tavon (Nagy T.), a Suha határában lévő Galya-patakánál (Molnár M.) és a Fertő délnyugati partján, a Balf és Fertőrákos közötti Csárda-kapunál (Udvardy F. és társai) egy-egy éneklő karmazsinpírókot ❶, a fertőújlaki Pap-réten egy törpevízicsibét (Mogyorósi S.), Bugyi határában pedig egy sötét színváltozatú törpesast észleltek (Turny Z.). Május végén egy harmadik jeladós barátkeselyű is feltűnt Magyarországon, ez a példány Makó közelében lépett be az ország légtérébe, majd néhány nap alatt a Körös–Maros köze nyugati és a Kiskunság északi része felett repülve áthúzott Budapest légterén, majd a Pilis, a Börzsöny, a Karancs, a Bükk északi része és a Hegyalja felett folytatta útját, és repülve Sátoraljaújhegy négytagú el az országot (greenbalkans.org).

Fotó: Simay Attila

Fotó: Tamás Ádám

Fotó: Gyuricza András

Fotó: Klébert Antal

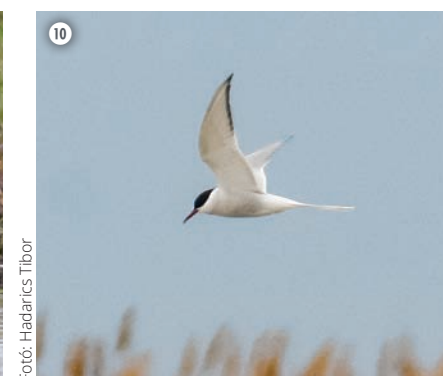
Fotó: Marik Pál

Fotó: Bárdos Tibor

Fotó: Godó Laura

Fotó: Hadarics Tibor

Fotó: Hadarics Tibor

A hónap folyamán állandóan jelen voltak a havasi sarlósfecs-kék mind a debreceni, mind a szegedi ¹², mind a hódmezővásárhelyi ¹³ költőhelyek környékén, akárcsak Makó (Vasas A. és mások), illetve Csávolly mellett a kucsmás sármányok (Tamás Á. és mások). Szintén folyamatosan meg lehetett figyelni a kőszegi Abért-tónál a karmazsinpirókákat (Kóta A. és mások), valamint Apácatorna mellett a him kerti sármányt (Vasuta G. és mások). Június elején a Debrecen melletti Felsőjózsa (Papp G.), illetve Klárafalva külterületén (Mohácsi G., Nagy P.) egy-egy törpesast, a hónap második hetében a tömörkényi Csaj-tavon egy nászruhás laposcsőrű víztaposót (Mészáros Cs.; Fodor A.) ¹⁴, a Sumonyi-halastavon pedig egy tojó halcsontfarkú récét láttak (Gregorits J. és társai). A hónap harmadik hetében a tiszalpai Nagy-tavon egy öreg borzas

gödényt (Bártol I. és mások) ¹⁵, egy Újsolt melletti horgásztónál pedig egy him kucsmás sármányt figyeltek meg (Szabó A.) ¹⁶. Június negyedik hetében többfelé feltűntek kenti csérek: Nagymarosnál, a Duna egyik zátonyán egyszerre 24 példány pihent – ez az eddig Magyarországon látott legnagyobb csapata a fajnak (Selmeczi Kovács Á.), még ugyanaznap Budapesten hat madarat láttak (Fodor L.) ¹⁷. Pusztaszeren egy (Fodor A.), a Fertő Rákosi-öblében pedig előbb egy, majd négy példány került szem elé (Kalmár S. F. és társai) ¹⁸. A hónap utolsó hetében Panyola mellett többször is észleltek egy éneklő him kerti sármányt (Veszelinov O.; Gilányi G.) ¹⁹, a Balatonon pedig két helyen is láttak egy-egy öreg ékfarkú hal-farkast: Balatonöszödnél egy sötét (Fodor A.), Szántódnál egy világos színváltozatú példány került szem elé (Kisari Sz.).

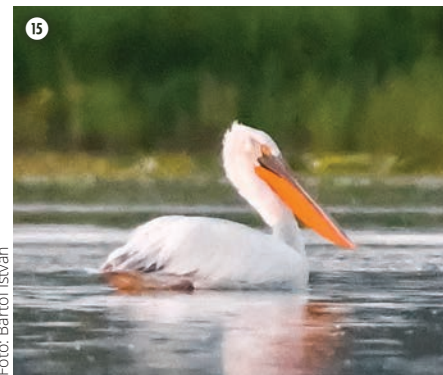
Fotó: Engi László

Fotó: Sárközi Edvín

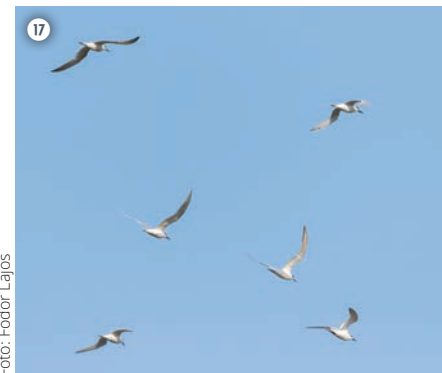
Fotó: Mészáros Csaba

Fotó: Bártol István

Fotó: Szabó Attila

Fotó: Fodor Lajos

Fotó: Kalmár Sándor Flóris

Fotó: Gilányi Gábor

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsá tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem tették meg – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező birding.hu, illetve rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

Alapítás éve: 1990
Tagok száma: 43 tagszervezet kb. 5000 taggal
Alkalmazottak száma: 27
Kiadvány: *Naturalie* évente kétszer, széles körben terjesztett hírlevél
Postacím: 202, Rue Inoussa SANKARA, Secteur 51, Arrondissement 11, Ouagadougou, 01 BP 6133 Ouagadougou 01, BURKINA FASO
Telefon +226 51 26 64 29, +226 54 96 19 23
E-mail: info@naturama.bf
Honlap: www.naturama.bf

A NATURAMA munkája során elsősorban a természetes erőforrások fenntartható használatára és a helyi közösségek támogatására összpontosít. Olyan erős és független szervezet szeretnénk lenni, amely pozitív hatást gyakorol a természetvédelmi és fejlesztési politikákra és stratégiákra Burkina Fasóban és Afrikában egyaránt.

Számos programunk van a biodiverzitás fenntartásának, a madár- és élőhelyvédelem, valamint az ökológiai felmérések témakörében. A természeti erőforrások értékelése, az erdőségek helyi kezelése, a helyi közösségek megélhetésének javítása, a környezeti nevelés, a klímaváltozás és az elsvatagosodás elleni védekezés, a vizes élőhelyek megtartása is központi szerepet játszik munkánkban. A természetvédelmi jogszabályok előkészítése és az érdekérvényesítés terén is sokat teszünk. Kiemelt feladatnak tekintjük a természet védelmének népszerűsítését és ezzel párhuzamosan a helyiek életkörülményeinek javítását.

Számos fontos madárelőhely (IBA) fejlesztésében és gazdálkodástervezésében játszottunk vezető szerepet. Ilyen például az Oursi-tó és a Higa-tó a Száhel övezetben, délen pedig a Kaboré Tambi Nemzeti Park. A tizenkét IBA és KBA (biológiai sokféleség szempontjából kulcsfontosságú terület) az ország 6%-át fedi le, összterületük 16 346 km² (Dél-Dunántúl és Komárom megye együttesen – a fordító megj.); a legkisebb 2 km², a legnagyobb 9230 km² (Heves és Jász-Nagykun-Szolnok megye területe együttesen – a fordító megj.). Országunkban huszonöt, összességében 19 401 km² nagyságú Ramsar terület is található. Szervezetünk BirdLife- és IUCN-tag is egyben.

Szervezeti felépítésünknek megfelelően a környezet- és természetvédelmi alapelveket az ötévente ülésező Természetvédelmi Kongresszus fekteti le Burkina Fasóban. A Végrehajtó Tanács oly módon irányítja és ellenőrzi a szervezetet, hogy jóváhagyja a technikai és pénzügyi jelentéseket, valamint a programjelentéseket. Az előző két testület iránymutatásai alapján az Irányítóbizottság vezeti a szervezetet. A szervezet programjait végrehajtó igazgatótanács a következő öt részből áll: Természetvédelmi Osztály, Tanulmányi és Szolgáltatási Osztály,

Nyugati lármásmadár (*Crinifer piscator*) a Bangr-Weoogo Parkban, Ouagadougou-ban

Környezeti nevelés a Belemtisse Általános Iskolában, Ouagadougou-ban

Fotó: Seydou Nacro

Csoportkép a tagszervezetek tevékenységtervező workshopjának alkalmával

Monitoring- és Értékelési Osztály, Kommunikációs és Személyzeti Osztály, valamint Adminisztrációs és Pénzügyi Osztály.

Tevékenységi körünkbe tartozóan, a környezeti nevelés és kommunikáció területén, a védett területek és a vadon élő állatok élőhelyeinek fenntartható kezelése, a vizes területek megőrzése és a vízkészletek integrált menedzselése, a madarak és élőhelyük megőrzése érdekében az erdei erőforrások helyi

Mezőgazdasági felszerelés adományozása Tankougounadié faluban a szegénység elleni küzdelem jegyében

A NATURAMA igazgatója és a falusi előjárók Lanfiéra városában (Sourou tartomány) részt vesznek a sivatagosodás megállítását szolgáló erdősítési akcióban

Egy, a Sourou tartományban található faiskolában a helyi falusi vezetők előkészítik az erdősítési kampányt

Faültetés Kassoum faluban (Sourou tartomány)

irányításba vétele mellett harcolunk az elsivatagosodás és a klímaváltozás ellen. Fontosnak tartjuk a szegénység elleni küzdelmet, az értéket képviselő erdészeti termékek bemutatását. Mindezt a civil szervezetekkel való együttműködés, a természetvédelmi politika és jogalkotás befolyásolása, valamint megfelelő érdekképviselet révén kívánjuk elérni.

Az ország egész területén tevékenykedünk. Jelenleg délen a Kaboré Tambi Nemzeti Parkban, északnyugaton a Sourou-völgyben, a Száhel övezetben az Oursi-tó vizes területen és a Higa-tónál, délnyugaton Danóban, középnnyugaton Sapouy-ben és Léóban, valamint nyugaton Guriaro Danében dolgozunk.

Seydou Nacro

Csoportkép a vonuló fajok védelme érdekében létrehozandó ökológiai folyosók létesítéséről tanácskozó szervezetekről Pô községben, Burkina Faso déli részén

Az ökológiai folyosók létrehozása érdekében szervezett találkozón részt vettek a parlament Környezetvédelmi Bizottságának tagjai is

A környezetvédelmi miniszter átveszi az ökológiai folyosók létrehozását javasoló összefoglalót

Fotók: Seydou Nacro

Csipogó

2021. ŐSZ

↑
Szorgalmas olvasóinknak:
Számold meg, hány madár
van a csapatban!

TE miről olvasnál
szívesen a Csipogóban?
Írd meg ötleteidet a
csipogo@mme.hu
címre, határidő nélkül!

APRÓ MADARAK, NAGY VIHAROK: LEHETSÉGES A TÜLÉLÉS?

Fotók:
Lendvai Csaba, Orbán Zoltán, PIXABAY
Szerkesztés, illusztráció:
Juhász Lilla, Csitneki Balázs

Előző játékunk megfejtése: lábnyomok-fácán, köpet-erdei fülesbagoly, feltört csigaház-énekes rigó, felszúrt rovar-tövisszúró gébics, tojás-sordély, fehér toll-cigánycsuk, sárga toll-sárgarigó

A cigánycsuk és más kis testű madarak vándorútjuk során jobban ki vannak téve az időjárás szélségeinek, mint nagyobb testű társaik. Ám a kis testméretnek is megvannak az előnyei.

A cigánycsuk Dél-Európában, ritkábban Afrika északi részén telet. Útja során sok veszély leselkedik rá, egy szélvihar könnyen elsodorhatja. Ám a madaraknak több olyan képessége is van, amelyekkel elkerülhetik az időjárás jelentette veszélyeket.

A madarak lábában a friss (meleg) és a használt vért szállító erek nagyon közel helyezkednek el egymáshoz. A meleg vért szállító ér felmelegíti a kihűlt láb felől jövő hidegebb, használt vért, amely így a szív felé áramolva nem hűti le a madár testét. A hőátadás miatt a lábhoz eljutó friss vér kissé lehűl, ami miatt a madár lába nem fázik.

A madarak lába eleve hidegebb, mint a testük többi része, így a lábukon keresztül nem veszítenek sok hőt, még akkor sem, ha jeges felületen állodálnak.

Egy kis testű madárnak jelentősen könnyebb búvóhelyet, menedéket találnia a vihar elől, mint nagyobb méretű társainak. Búvóhely lehet egy rés a házfalon, egy faodú, egy kő alatti hézag stb.

A legtöbb madár tolla vízhatlan, ezért egyhamar nem áznak bőrig és nem hűlnek ki.

Madarak már több mint 100 millió éve léteznek. Ez idő alatt kiválóan alkalmazkodtak a zord időjárási körülményekhez is: érzékelik az időjárás változásait és ezáltal a közelgő viharokat. Mindez lehetővé teszi, hogy menedéket keressenek, módosítsák vonulásuk útvonalát vagy idejét.

A madarak már nagyon messziről érzékelik az infrahangokat (nem csak a fülükkel, hanem belső szerveik rezgéseivel), valamint a légnyomás változásait. Az infrahangok alacsony frekvenciájú, 16-20 hertz alatti hangok, amelyek akár több ezer kilométeres távolságban is terjedhetnek.

A cigánycsuk vonulása szeptember és október során zajlik, amikor a Földközi-tenger térségében heves viharok is kitörhetnek. Egyelőre azonban ritkák ebben a térségben a trópusi (hurrikánszerű) szélviharok, amelyek sok madarat csapdába ejthetnek és elpusztíthatnak.

DÉL-EURÓPA

FÖLDKÖZI-TENGER

ÉSZAK-AFRIKA

A CIGÁNYCSUK VONULÁSI ÚTVONALAI

HONNAN TUDJUK, MIT CSINÁLNAK A MADARAK ŰTKÖZBEN?

A geolokátorok és jeladók segítenek abban, hogy a madarak repülési útvonalát részletesen feltérképezzük: láthatjuk, hogy viharban hogyan módosítják repülési útvonalukat, illetve mi történik, ha mégis viharba kerülnek.

5 gramm

A geolokátor egy aprócska, fényérzékelő szerkezet, amely rögzíti a nappal kezdetét, illetve végét. Az adatokat egy kis memóriában tárolja. Ahhoz, hogy hozzájussunk az adatokhoz, ismét be kell fogni a jelölt madarat.

0,6 gramm

A jeladó egységes időközönként rádiójeleket bocsát ki, amelyeket a Föld körül keringő műholdak érzékelnek. Ebből nagy pontossággal és szinte azonnal nyomon követhető a jelölt madarak repülési útvonala.

Fejtsd meg, melyik cigánycsuk nem kerül viharba!
Sorszámok balról jobbra:
1, 2, 3, 4, 5

Kedves Tagtársunk! Járt már az MME Bolt új online felületén?

Bár a bolt megújult, tagtársaink természetesen továbbra is 10%-os kedvezményben részesülnek (az akciós és a Madárbarát kert programmal kapcsolatos termékek kivételével).

FONTOS! Ahhoz, hogy a tagi kedvezményt érvényesíteni tudja, be kell lépnie az oldalra az alábbiak szerint (ezt kizárólag egyszer, az első bejelentkezésnél szükséges megtennie):

1. Amennyiben vásárolni kíván, menjen az mmebolt.hu weboldalra.
2. A jobb felső sarokban kattintson a „Belépés” menüpontra.
3. Az „E-mail-cím” mezőbe írja be azt az e-mail-címet, amellyel a tagsága is regisztrálva van (ehhez a tagnyilvantartas@mme.hu e-mail-címen tud segítséget kérni).
4. Fontos, hogy a „Jelszó” mezőbe ne írjon semmit, hanem az alatta lévő „Jelszó-émlékeztető” gombra kattintva kérjen egy új jelszót. Az új jelszót tartalmazó levél az e-mail-fiókjába fog megérkezni. Ha nem találja a levelet, érdemes megnéznie a „Promóciós” vagy „Levélszemét/Spam” mappákat is.
5. Az új jelszó birtokában lépjen vissza a bolti felület „Belépés” mezőjébe, majd írja be az e-mail-címét és az új jelszót.
6. Amennyiben szeretné, a jelszót természetesen később megváltoztathatja. A „Belépés” mező helyett, ha már be van jelentkezve, az „Üdvözljük” feliratra kattintva jut el a fiókjába, itt pedig a „Jelszócsere” gombra kattintva változtathatja meg a jelszavát.

Kérjük, amennyiben a fenti leírás alapján sem sikerül a belépés, és a termékeknél nem jelenik meg a tagi kedvezmény, vegye fel a kapcsolatot velünk az mmebolt@mme.hu e-mail-címen.

A megszokott kedvezményen túl az új, korszerű webbolt számos kényelmi szolgáltatást kínál, például megnézheti korábbi rendeléseit, vagy kérhet értesítést, ha egy termék épp nem elérhető. Ebben az esetben a rendszer azonnal értesítést küld az e-mail-címére, amint a termék újra raktáron lesz. Ha nem tud mindent egyszerre megvenni, amit szeretne, létrehozhatja a saját kívánságlistáját is, így nem kell újra kikeresnie az áhított termékeket a későbbiekben.

Reméljük, hogy az új bolti felületen Ön is könnyen megtalál mindent, ami a madárbarátok eszköztárából nem hiányozhat!

A korlátozások idején az MME Boltban a személyes kiszolgálás szünetel, kizárólag a webbolton keresztül leadott rendeléseket tudjuk teljesíteni. A személyes átvétellel rendelt csomagokat kedd-szerda-csütörtöki napokon 10-16 óra között lehet átvenni, amennyiben erről írásos visszajelzést kapott.

Mesterséges odúk

Teleszkópok és távcsövek

Ajándéktárgyak

További ajánlatokért keresse fel online áruházunkat

www.mmebolt.hu
06-20-969-7778

ATX + PHONE
ADAPTER

A PILLANATOKÉRT,
AMELYEKET
ÉRDEMES MEGOSZTANI

SEE THE UNSEEN

SWAROVSKI
OPTIK